

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Παιδαγωγικά μέσω Καινοτόμων Προσεγγίσεων,

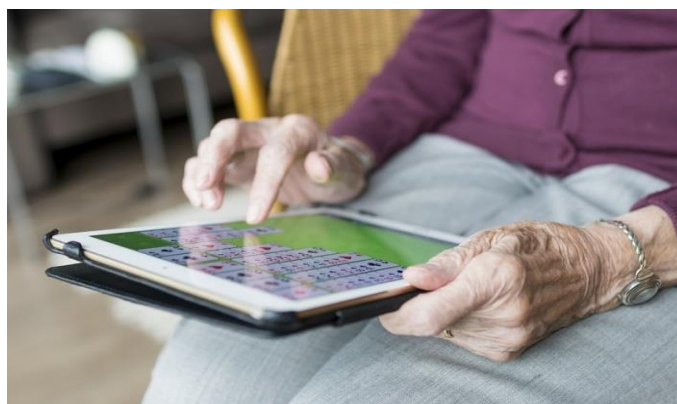
Τεχνολογίες και Εκπαίδευση

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μάθηση και Τρίτη Ηλικία: Η χρήση των νέων τεχνολογιών

Learning and Old Age: The use of new technologies

POST GRADUATE THESIS

Όνομα φοιτητή

Αγγελική Κεφαλά

Όνομα εισηγητή

Αναστάσιος Κριεμπάρδης

Επίκουρος Καθηγητής, Τμήματος Βιοϊατρικών Επιστημών

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2018

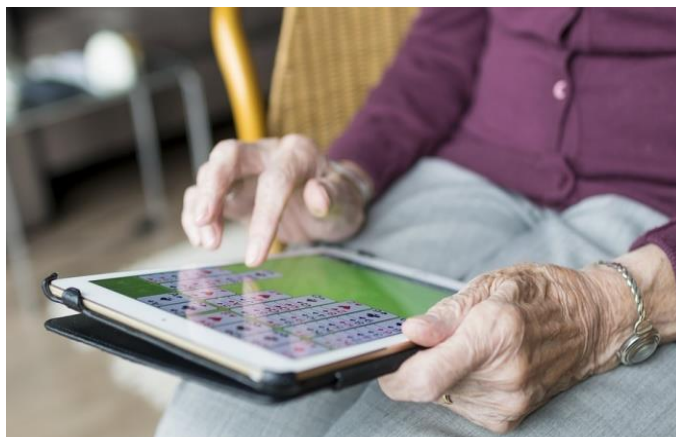
Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Inter-department Post Graduate Program
Pedagogics with New Approaches, Technologies and Education

POST GRADUATE THESIS

Learning and Old Age: The use of new technologies

Name of student

Angeliki Kefala

Name of supervisor

Anastasios Kriempardis

Assistant Professor, Department of Biomedical Science

AIGALEO 2018

Δήλωση περί λογοκλοπής

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην διπλωματική μου εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

<Αγγελική Κεφαλά>

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε το διάστημα μεταξύ Δεκεμβρίου 2018 και Ιουνίου 2019, στα πλαίσια του διατμηματικού μεταπτυχιακού προγράμματος *Παιδαγωγικά μέσω Καινοτόμων Προσεγγίσεων, Τεχνολογίες και Εκπαίδευση* του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Με την παρούσα παράγραφο, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν στην εκπόνησή της και ιδιαίτερα:

Τους επιβλέποντες καθηγητές μου, κο Αναστάσιο Κριεμπάρδη και κο Ευστάθιο Μιχαλόπουλο για την εποπτεία, τις πολύτιμες συμβουλές και παρατηρήσεις τους. Ιδιαίτερα θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κο Αναστάσιο Κριεμπάρδη, επίκουρο καθηγητή του τμήματος Βιοϊατρικών Επιστημών, για την αμέριστη καθοδήγηση και υποστήριξη του σε όλη τη διάρκεια της συγγραφής της εργασίας.

Τη διευθύντρια του προγράμματος, κα Ευσταθία Παπαγεωργίου, που μου έδωσε τη δυνατότητα να συνεχίσω τις σπουδές μου και να παρακολουθήσω με υποτροφία το συγκεκριμένο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών.

Επίσης, ευχαριστίες απευθύνω σε όλα σε όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνά μου, που αφιέρωσαν με μεγάλη προθυμία τον χρόνο τους και συνέβαλαν ουσιαστικά στην ολοκλήρωσή της εργασίας.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω τα αγαπημένα μου πρόσωπα για την τεράστια υπομονή και τη συμπαράσταση τους σε όλη τη διάρκεια των σπουδών.

Αφιερώσεις

Η διπλωματική εργασία είναι αφιερωμένη στην οικογένεια μου και στη μνήμη της αγαπημένης μου γιαγιάς, Αγγελικής.

Περίληψη

Εισαγωγή: Η μελέτη αναφέρεται στη σχέση της τρίτης ηλικίας με τις νέες τεχνολογίες, υπό το πρίσμα της μάθησης. Η ενότητα της εισαγωγής αποτελεί το θεωρητικό υπόβαθρο για το σχεδιασμό και την υλοποίηση της ερευνητικής εργασίας. Σε αυτό το κεφάλαιο, πρόκειται να προσεγγιστούν θεωρητικά σημαντικές έννοιες, θα αναπτυχθούν θεματικές ενότητες που αφορούν στη μελέτη και θα παρατεθούν στοιχεία από σχετικές έρευνες ή πηγές που ασχολήθηκαν με το θέμα.

Σκοπός: Η διερεύνηση των διαδικασιών μάθησης στη τρίτη ηλικία, μέσα από την αλληλεπίδραση ηλικιωμένων 80 ετών και άνω με tablet.

Μέθοδος: Περιγραφική στατιστική ανάλυση. Τα δεδομένα παρουσιάζονται ομαδοποιημένα με πινάκες και διαγράμματα. Η μελέτη αποτελεί μία μικτή προσέγγιση έρευνας, καθώς έχουν συνδυαστεί ποσοτικές και ποιοτικές μέθοδοι (σύντομο ερωτηματολόγιο, τεχνικές παρατήρησης). Το δείγμα της έρευνας αποτελείται δέκα άτομα άνω των 80 ετών (6 γυναίκες και 4 άνδρες) και προέκυψε με σκόπιμη δειγματοληψία.

Αποτελέσματα: Το φύλο των ηλικιωμένων φαίνεται ότι σχετίζεται με την εκμάθηση τάμπλετ και ειδικότερα, με την επίδοση τους στο χειρισμό της μηχανής αναζήτησης. Τα αποτελέσματα της μελέτης, δείχνουν ότι τα ηλικιωμένα άτομα μπορούν μάθουν να χειρίζονται βασικές λειτουργίες στο τάμπλετ, ανεξαρτήτως της μόρφωσής τους, ωστόσο η επίδοση των συμμετεχόντων φαίνεται ότι επηρεάζεται ως ένα βαθμό από το μορφωτικό επίπεδο. Η προϋπάρχουσα γνώση χρήσης υπολογιστή ή πιθανή εξοικείωση με κινητό τύπου smartphone, λειτουργούν θετικά και επιταχύνουν τη διαδικασία της μάθησης. Αναφορικά με τις στάσεις των ηλικιωμένων απέναντι στις νέες τεχνολογίες, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων δήλωσε ότι τηρεί μία ουδέτερη στάση, ενώ ως προς τα σημαντικότερες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι σχετικά με την ένταξη ή πρόσβαση τους στις νέες τεχνολογίες, ανέφεραν την έλλειψη εξοικείωσης με το εν λόγω πεδίο.

Συμπεράσματα: Η εμπλοκή των ηλικιωμένων ατόμων σε μία μαθησιακή διαδικασία και η ενασχόληση τους με τις νέες τεχνολογίες, μπορεί να έχουν θετικές επιπτώσεις για την ποιότητα της ζωής τους. Ωστόσο, είναι αναγκαίο να υπάρξουν μελέτες που θα αφορούν στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα της τρίτης ηλικίας, έτσι ώστε να σχεδιαστούν κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα που θα στοχεύουν στην ψηφιακή ένταξη και στην ουσιαστική πρόσβαση των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες.

Abstract

Introduction: The study refers to the relationship about old age and new technologies in the light of learning. The module of the introduction is the theoretical background for the design and implementation of the research work. In this chapter, it is intended to approach theoretically important meanings, it will be developed thematic units to the study and will be presented data from relevant research or sources.

Purpose: Investigation of learning processes in the elderly, through the interaction of elderly 80 years and older with tablets.

Method: Descriptive statistical analysis. The data is presented in bundles with tables and diagrams. The study is a mixed research approach, as quantitative and qualitative methods have been combined (short questionnaire, observation techniques). The sample of the survey consists of ten people, over 80 years old (6 women and 4 men) and was obtained by deliberate sampling.

Results: The gender of the elderly appears to be related to the learning of tablets and, in particular, to their proficiency in search engine manipulation. The results of the study show that older people can learn to handle key functions in the table, regardless of their education, but the performance of the participants appears to be influenced to a certain extent by the educational level. Pre-existing knowledge of computer use or potential familiarity with a smartphone, work positively and speed up the learning process. Regarding the attitudes of the elderly towards new technologies, the majority of participants stated that it respected a neutral attitude, while the major difficulties faced by the elderly about their integration or access to new technologies, they reported that this field is not familiar for them.

Discussion: Involving older people in a learning process and engaging them with new technologies can have a positive impact on their quality of life. However, it is necessary to have studies addressing the specific characteristics, needs and interests of the elderly, so that can be designed appropriate educational programs, which will be targeted at digital integration and effective access of the elderly people to new technologies.

Περιεχόμενα

Δήλωση περί λογοκλοπής	iii
Ευχαριστίες.....	v
Αφιερώσεις.....	vii
Περίληψη.....	ix
Abstract	xi
Συντομογραφίες	xiv
Πρόλογος	1
Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή	2
1.1. Ορισμοί εννοιών	2
1.1.1. Τρίτη ηλικία	2
1.1.2. Μάθηση.....	3
1.1.3. Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας	4
1.1.4. Ψηφιακός γραμματισμός.....	5
1.2. Δια βίου μάθηση.....	7
1.2.1. Η άτυπη μάθηση	8
1.2.2. Η μη τυπική εκπαίδευση	9
1.2.3. Δια βίου μάθηση και τρίτη ηλικία	10
1.3. Τρίτη ηλικία και νέες τεχνολογίες	12
1.3.1. Δυσκολίες ένταξης και πρόσβασης των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες	12
1.3.2. Η σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες	13
1.4. Ανάγκη για έρευνα	15
1.5. Σκοπός και στόχοι της μελέτης	16
1.6. Ερευνητικά ερωτήματα	17
Κεφάλαιο 2: Υλικά και Μεθοδολογία	18
2.1. Περιγραφή της μεθοδολογίας.....	18
2.1.1. Το είδος της έρευνας.....	18
2.1.2. Ερευνητικός σχεδιασμός και συλλογή δεδομένων	19
2.1.3. Σκόπιμη Δειγματοληψία	19
2.1.4. Ερευνητικές υποθέσεις	20
2.2. Διεξαγωγή της έρευνας	20
2.2.1. Δείγμα της έρευνας- Η ομάδα στόχου.....	20
2.2.2. Υλικοτεχνικός εξοπλισμός	21

2.2.3.	Επιλογή χώρου και χρόνου	21
2.3.	Η διαδικασία της παρέμβασης	21
2.3.1.	Η διδακτική ενότητα	21
2.3.2.	Εκπαιδευτικές μέθοδοι και τεχνικές	22
2.3.3.	Διάλειμμα ενημέρωσης και ανατροφοδότησης	23
2.3.4.	Αξιολόγηση	23
2.3.5.	Σχέδιο διδασκαλίας	24
Κεφάλαιο 3: Αποτελέσματα		27
3.1.	Περιγραφική Στατιστική ανάλυση	27
3.1.1.	Κοινωνικά - δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων	27
3.1.2.	Δεδομένα για τη σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες	29
3.1.3.	Δεδομένα για τις στάσεις των ηλικιωμένων απέναντι στις νέες τεχνολογίες	30
3.1.4.	Εμπόδια-προβλήματα σχετικά με την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες	32
3.2.	Αποτελέσματα από την εκπαιδευτική παρέμβαση	32
3.2.1.	Δεδομένα για τη μαθησιακή διαδικασία	32
3.2.2.	Απαντήσεις από την αυτό-αξιολόγηση των ηλικιωμένων	33
3.3.	Ανάλυση των αποτελεσμάτων	35
3.3.1.	Έλεγχος υποθέσεων	35
Κεφάλαιο 4: Συζήτηση		41
4.1.	Ευρήματα της έρευνας	41
4.2.	Περιορισμοί της έρευνας	43
4.3.	Σύνδεση με τη βιβλιογραφία	43
4.4.	Συμπεράσματα	45
4.5.	Προτάσεις – Προοπτικές	47
Βιβλιογραφία		49
Πηγές εικόνων		56
Κατάλογος πινάκων και διαγραμμάτων		57
Παράρτημα		58

Συντομογραφίες

	Αγγλική ορολογία	Ελληνική ορολογία
WHO	World Health Organization	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
ΟΗΕ	United Nations	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΤΠΕ	Information and Communications Technology	Τεχνολογία Πληροφοριών και Επικοινωνίας

Πρόλογος

Η παρούσα εργασία έχει ως σκοπό να προσεγγίσει τη διαδικασία της μάθησης στη τρίτη ηλικία, μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών και συγκεκριμένα μέσα από την αλληλεπίδραση των ηλικιωμένων με tablet. Θα εξεταστούν τα πιθανά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, θα διερευνηθούν οι στάσεις τους απέναντι στις νέες τεχνολογίες αλλά και τα εμπόδια που δυσκολεύουν την ένταξη τους σε αυτές.

Η ομάδα στόχου αναφέρεται σε άτομα 80 έως 89 ετών, γυναίκες και άνδρες που διαβιούν στην Αθήνα και είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θα πραγματοποιηθεί λήψη ενός σύντομου ιστορικού που θα περιλαμβάνει πληροφορίες, όπως οικογενειακή κατάσταση, ψυχική – διανοητική κατάσταση, προβλήματα υγείας (ομιλία, κινητικά ή άλλα), αν υπάρχει εξοικείωση με τα τεχνολογικά μέσα (π.χ. αν διαθέτει κινητό τηλέφωνο, τι μοντέλο, τι χρήση κάνει κτλ). Οι παραπάνω πληροφορίες είναι σημαντικές τόσο κατά τη φάση σχεδιασμού, όσο και για την επεξεργασία των δεδομένων στη συνέχεια. Η επιλογή των υποκειμένων θα πραγματοποιηθεί από τη λίστα ενταγμένων εξυπηρετούμενων σε πρόγραμμα τηλεϊδοποίησης, της Γραμμής Ζωής (κοινωφελές μη κερδοσκοπικό σωματείο).

Ως προς την εκπαιδευτική διαδικασία, θα δοθεί έμφαση στην ενεργή συμμετοχή του ηλικιωμένου και στο βιωματικό χαρακτήρα της μάθησης. Θα χρησιμοποιηθεί από τον εκπαιδευτή συνδυασμός εκπαιδευτικών τεχνικών, όπως για παράδειγμα, εμπλουτισμένη εισήγηση, ερωτήσεις – απαντήσεις, επίδειξη, συζήτηση, άσκηση.

Η διδακτική ενότητα θα διαρκέσει 45 λεπτά. Θα αξιολογηθεί η διαδικασία και θα μετρηθεί ο βαθμός επιτυχίας. Τα μέσα που απαιτούνται για την υλοποίηση της διαδικασίας είναι η συσκευή tablet και έντυπο υλικό.

Στη συνέχεια της εργασίας, θα πραγματοποιηθεί επεξεργασία των δεδομένων και θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα της μελέτης. Θα ακολουθήσει σχολιασμός των αποτελεσμάτων και η σύγκριση τους με ανάλογες μελέτες και πηγές. Τέλος, θα αναφερθούν ορισμένα συμπεράσματα και πιθανές προτάσεις ή προοπτικές.

1. Κεφάλαιο 1: Εισαγωγή

1.1. Ορισμοί εννοιών

Η παρούσα μελέτη αναφέρεται στη μάθηση κατά τη τρίτη ηλικία, μέσα από τη χρήση νέων τεχνολογιών. Στην παρούσα ενότητα, θα επιχειρήσουμε μέσω της βιβλιογραφικής επισκόπησης, να προσεγγίσουμε τις βασικές έννοιες της μελέτης, δηλαδή της τρίτης ηλικίας, της μάθησης και των νέων τεχνολογιών.

1.1.1. Τρίτη ηλικία

Στην βιβλιογραφία, δεν υπάρχει ένας συγκεκριμένος ορισμός σχετικά με τη «τρίτη ηλικία», αντιθέτως υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις μεταξύ διαφορετικών κοινωνιών (Καμπακάκη, 2015:10). Άλλωστε, δε θα μπορούσε να δοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός σε ένα τέτοιο πεδίο, καθώς η αντίληψη που έχει κάποιος για τη τρίτη ηλικία, μπορεί να διαμορφώνεται ή να διαφοροποιείται, ανάλογα με το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο στο οποίο ανήκει.

Η Παγκόσμια Συνέλευση του Γήρατος, που συνήλθε το 1982 στη Βιέννη, κατόπιν αποφάσεως της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., υιοθέτησε την ηλικία των 60 ετών και άνω, ως όριο για τη καταγραφή των ατόμων που ανήκουν στην τρίτη ηλικία (Δαρδαβέσης 1999:33). Ωστόσο, στις μέρες και στις περισσότερες χώρες ένα άτομο θεωρείται ηλικιωμένο κατά τα έτη 65 και άνω, καθώς σε πολλές περιπτώσεις η ηλικία αυτή ταυτίζεται με την ηλικία της συνταξιοδότησης, ενώ παράλληλα επικρατεί και ο διαχωρισμός της τέταρτης ηλικίας, η οποία περιλαμβάνει τα άτομα άνω των 80 ετών (Δαρδαβέσης 1999:34).

Μεγάλος αριθμός κοινωνικών επιστημόνων δεν αποδέχεται τους όρους τρίτη και τέταρτη ηλικία (Εμκε-Πουλοπούλου, 1999), ωστόσο πολλοί συγγραφείς έχουν ασχοληθεί με την χρονική οριοθέτησή τους. Οι Giddens και Griffiths (2006) τοποθετούν την τρίτη ηλικία μεταξύ του 50ού και 75ου έτους της ζωής, διάστημα κατά το οποίο το άτομο έχει τη δυνατότητα να διάγει έναν ενεργό και γεμάτο ανεξαρτησία βίο, χωρίς τις καθημερινές, οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις των προηγούμενων χρόνων. Οι Schaie και Willis κατατάσσουν τα άτομα άνω των 60 ετών τρεις ηλικιακές ομάδες: τους «νέους ηλικιωμένους» (young-old), 60-72/73 ετών, τους «ηλικιωμένους-ηλικιωμένους» (old-old), 73-82/83 ετών, και τους «πολύ ηλικιωμένους» (very old), 83 ετών και πάνω (Αντωνιάδου, Ζυγούρης, Τσολάκη, 2017: 110-111).

Η τρίτη και η τέταρτη ηλικία συναποτελούν την περίοδο της ζωής του ανθρώπου που ονομάζεται «γηρατειά» (Macionis & Plummer, 2008). Ομοίως, δεν είναι εφικτό να καθιερωθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός για τη γήρανση, καθώς αποτελεί μία εξίσου σύνθετη, πολυδιάστατη διαδικασία, με βιολογική, κοινωνική και ψυχική υπόσταση. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι, η γήρανση είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, η οποία σε βιολογικό επίπεδο σχετίζεται με τη σταδιακή συσσώρευση ποικίλων μοριακών και κυτταρικών αλλοιώσεων που οδηγούν σε μείωση της ανθεκτικότητας του οργανισμού και της λειτουργικότητας του ατόμου και σε αυξημένο κίνδυνο προσβολής από ασθένειες. Παράλληλα υπάρχουν αλλαγές στην θέση του ατόμου στην κοινωνία, όπως απώλεια ρόλου και απώλεια στενών σχέσεων (World Health Organization, 2015)

1.1.2. Μάθηση

Ως προς τη «μάθηση», παραθέτουμε τον ορισμό του Gagné (1985) σύμφωνα με τον οποίο: «Η μάθηση είναι η διαδικασία που υποβοηθά τους οργανισμούς να τροποποιήσουν τη συμπεριφορά τους σε ένα σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα και με ένα μόνιμο τρόπο, έτσι ώστε η ίδια η τροποποίηση ή αλλαγή να μη χρειαστεί να συμβεί ξανά σε κάθε ανάλογη περίπτωση. Αυτή η αλλαγή γίνεται αντιληπτή από το ίδιο το πρόσωπο που μαθαίνει, αφού όταν συντελεστεί η μάθηση, θα είναι σε θέση να εκτελεί ορισμένες πράξεις που δεν θα μπορούσε να επιτύχει νωρίτερα (Φύκαρης, 2016 :111).

Σύμφωνα με τον Ματσαγγούρα (1997), η μάθηση διακρίνεται σε τέσσερα επίπεδα, τα οποία ορίζουν μια ιεραρχία διαφορετικών ειδών μάθησης που κατακτώνται με διαφορετικές κατηγορίες δεξιοτήτων διαβαθμισμένης δυσκολίας:

- Στο *πληροφοριακό*, η μάθηση συνίσταται στη συλλογή πληροφοριακών στοιχείων μέσω των αισθήσεων και των λειτουργιών της μνήμης, τις οποίες το άτομο εκφράζει συνήθως με τον λόγο.
- Στο *οργανωτικό*, η μάθηση μέσω της σύγκρισης, κατηγοριοποίησης, διάταξης και ιεράρχησης επικεντρώνεται σε αλληλοσυσχετισμούς των δεδομένων τα οποία τελικά εντάσσει σε ένα ευρύτερο εννοιολογικό σχήμα.
- Στο *αναλυτικό*, η μάθηση αναφέρεται σε ενδοσυσχετισμούς δεδομένων που αναζητούνται μέσα από διαδικασίες ανάλυσης και επαγωγικές συλλογιστικές διεργασίες.

- Στο *πραξιακό*, το άτομο χρησιμοποιεί με απαγωγικό τρόπο την οργανωμένη σε σχήματα, αρχές, και μοντέλα γνώση του για να εξηγήσει, να ερμηνεύσει, να προβλέψει, να αξιολογήσει, να αναδιοργανώσει και γενικά να ξεπεράσει τις επιφανειακές δομές των δεδομένων του.

Μάθηση μπορεί να χαρακτηριστεί επίσης η διεργασία, η ενέργεια, ή η δράση, μέσω της οποίας προσλαμβάνεται πληροφορία ή αποκτάται μια ικανότητα, δεξιότητα, έτσι ώστε να μεταβάλλει τις γνώσεις ή και τη συμπεριφορά (Morris et al., 2006). Κατά τη διαδικασία τη μάθησης το άτομο αποκτά γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες που δεν κατείχε πριν, τις οποίες χρησιμοποιεί για την εξέλιξη της συμπεριφοράς του, την ανάπτυξη της προσωπικότητας του, αλλά και για να ανταπεξέλθει στις συνθήκες που επικρατούν στο περιβάλλον του. Η έννοια της μάθησης σύμφωνα με τον Bigge (1990), έχει άμεση σχέση με τη μόνιμη αλλαγή στη συμπεριφορά του ατόμου, η οποία είναι αποτέλεσμα εμπειρίας και πράξης.

1.1.3. Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας

Σχετικά με τον ορισμό των «Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνίας» επίσης έχουν γίνει διάφορες προσπάθειες προσέγγισης της ερμηνείας τους, καθώς δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός (Τάσση, 2014:200). Σύμφωνα με τον Κόμη (2004:16), ως Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) ορίζονται «οι τεχνολογίες που επιτρέπουν την επεξεργασία και τη μετάδοση μιας ποικιλίας μορφών αναπαράστασης της πληροφορίας (σύμβολα, εικόνες, ήχοι, βίντεο) και αφετέρου τα μέσα που είναι φορείς αυτών των άυλων μηνυμάτων.

Ο όρος «νέες τεχνολογίες» σύμφωνα με την Σολωμονίδου (2007:463) προσδιορίζει ένα σύνολο τεχνολογιών με επίκεντρο τον υπολογιστή που έχουν δυνατότητες πολυμέσων - υπερμέσων και τηλεπικοινωνιών. Οι ΤΠΕ ενσωματώνουν με νέο τρόπο τις κλασικές τεχνολογίες, που επιτρέπουν την αναζήτηση και επεξεργασία της πληροφορίας, όχι μόνο με τη μορφή κειμένου και γραφικών αλλά και με τη μορφή ήχου, εικόνας και ταινίας βίντεο, των τηλεπικοινωνιών, με την κατασκευή δικτύων υπολογιστών σε τοπικό, ευρύ και παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, με την πάροδο του χρόνου, οι ΤΠΕ τείνουν να καθιερωθούν ως επιστήμη (Ψυχάρης, 2004: 34).

Οι ΤΠΕ έχουν ενταχθεί στην εκπαιδευτική διαδικασία και αποτελούν βασικά εργαλεία για τις διαδικασίες της μάθησης και της διδασκαλίας. Οι νέες τεχνολογίες ενσω-

ματώνονται στα αναλυτικά προγράμματα και αποτελούν βασικό άξονα τους (Κυρίδης, Δρόσος, Τσακίρίδου, 2003: 21). Με την είσοδο των ΤΠΕ στην εκπαίδευση, επιδιώκεται η βελτίωση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης των εκπαιδευτικών, η ενεργητική εμπλοκή των μαθητών στην εκπαιδευτική διαδικασία, η ισότιμη πρόσβαση στην πληροφορία και στην γνώση, η ανάπτυξη μαθησιακών δεξιοτήτων, η δημιουργία «ανοικτών περιβαλλόντων» μάθησης, που ευνοούν την αλληλεπίδραση μεταξύ των εκπαιδευτικών και των μαθητών και η δημιουργία ελκυστικών σχολείων (European Commission, 2011).

1.1.4. Ψηφιακός γραμματισμός

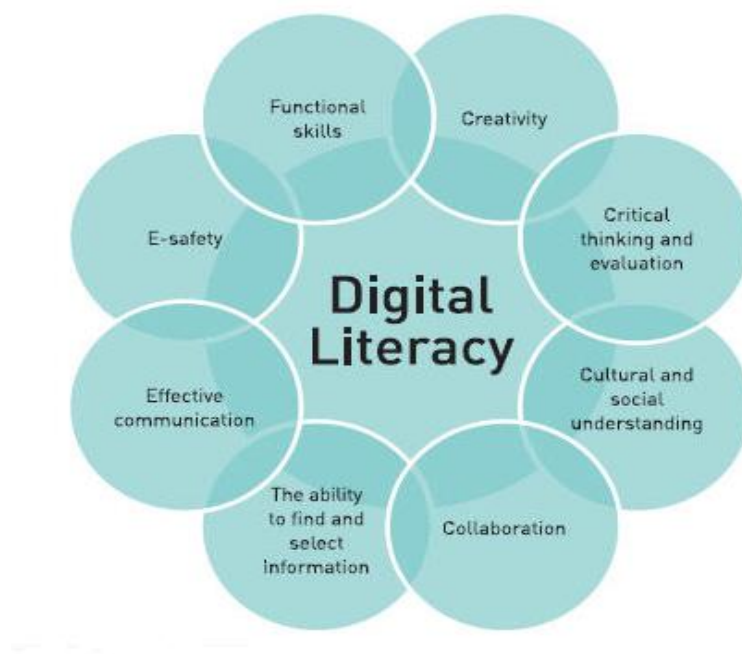
Στη διεθνή βιβλιογραφία η έννοια του ψηφιακού γραμματισμού αποδίδεται με πλήθος ορισμών. Ως ψηφιακός γραμματισμός θεωρείται η ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί ψηφιακή τεχνολογία, εργαλεία επικοινωνιών ή και δίκτυα για να προσεγγίζει, διαχειρίζεται, ολοκληρώνει, αξιολογεί και δημιουργεί πληροφορίες, ώστε να λειτουργεί στην κοινωνία της γνώσης (International ICT Literacy Panel, 2002). Ο Erstad (2006: 417) τοποθετεί τον ψηφιακό γραμματισμό επίσης στην κοινωνία της γνώσης και τον ορίζει ως δεξιότητες, γνώσεις και στάσεις απέναντι στα ψηφιακά μέσα που πρέπει να κατέχει ο σύγχρονος άνθρωπος, ώστε να τον διαχειριστεί σωστά μπροστά στις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει .

Ο ψηφιακός γραμματισμός αντιπροσωπεύει την ικανότητα του ατόμου να φέρνει εις πέρας τα καθήκοντά του αποτελεσματικά σε ένα ψηφιακό περιβάλλον, να διαβάζει και να ερμηνεύει κείμενα, ήχους, εικόνες, να αναπαράγει δεδομένα, να τα αξιολογεί και να εφαρμόζει τις νέες γνώσεις που απέκτησε από τα ψηφιακά περιβάλλοντα (Jones-Kavalier & Flannigan, 2006). Επιπλέον, βοηθά τα άτομα να αποκτήσουν άλλες σημαντικές ικανότητες σχετικά με την εκπαίδευση και την εργασία σε όλη τη διάρκεια της ζωής τους (Senkbeil, Ihme, & Wittwer, 2013). Έτσι, μέσω του ψηφιακού γραμματισμού, τα άτομα μπορούν να αποκτήσουν σημαντικές δεξιότητες και ικανότητες, οι οποίες είναι χρήσιμες για την επίτευξη μαθησιακών, επαγγελματικών αλλά και προσωπικών στόχων.

Ο ψηφιακός γραμματισμός αποτελεί μία πολυδιάστατη έννοια. Δεν αρκεί μονό να έχει κανείς πρόσβαση σε ένα ψηφιακό περιβάλλον ή απλώς να μπορεί να χρησιμοποιεί τις ΤΠΕ, αλλά ο ψηφιακός γραμματισμός προϋποθέτει την ύπαρξη ικανοτήτων, που βοηθούν τα άτομα να ενεργούν και να διαχειρίζονται με κριτικό τρόπο τα ψηφιακά μέσα.

Συμφώνα με τους Hague & Payton (2010), ο ψηφιακός γραμματισμός αποτελεί ένα σύνολο από διάφορα αλληλένδετα συστατικά. Συγκεκριμένα, έχει τις εξής διαστάσεις:

1. Τεχνικές δεξιότητες
2. Δημιουργικότητα
3. Δημιουργική σκέψη και εκτίμηση
4. Πολιτιστική και κοινωνική κατανόηση
5. Συνεργασία
6. Ικανότητα εντοπισμού και επιλογής πληροφοριών
7. Αποτελεσματική επικοινωνία
8. Ηλεκτρονική ασφάλεια

Εικόνα 1: Ο ψηφιακός γραμματισμός και οι διαστάσεις του

Παρόλο που οι νέες τεχνολογίες έχουν ενσωματωθεί σε μεγάλο βαθμό στη σύγχρονη καθημερινότητα, εξακολουθεί να υπάρχει ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού δεν διαθέτει τις βασικές δεξιότητες χειρισμού τους (Magsamen-Conrad et al., 2015), περιορίζοντας έτσι την ενεργή συμμετοχή στα κοινά και ενισχύοντας τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επιπλέον, η αύξηση στο προσδόκιμο ζωής και το ψηφιακό χάσμα που έχει δημιουργηθεί ανάμεσα στη τρίτη ηλικία και τις νεότερες γενιές, καθιστούν αναγκαία την ηλεκτρονική ένταξη των ηλικιωμένων, μέσα από προγράμματα ψηφιακού γραμματισμού, που θα ενισχύουν τη συμμετοχή τους στη σύγχρονη κοινωνία. Η συμμετοχή στην ευρύτερη

κοινωνία είναι σημαντική για την ευχαρίστηση και αναψυχή των ηλικιωμένων αλλά και γιατί τους επιτρέπει να προσαρμόζονται σε αλλαγές του περιβάλλοντός τους, όπως συμβαίνει με την τεχνολογία, τον τρόπο ζωής, τα οικονομικά, την υγεία (Boulton-Lewis, 2010).

1.2. Δια βίου μάθηση

Η Δια βίου μάθηση, σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001, 678: 11), περιλαμβάνει κάθε μαθησιακή δραστηριότητα η οποία αναλαμβάνεται καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής με σκοπό τη βελτίωση των γνώσεων, των δεξιοτήτων και των εφοδίων, στο πλαίσιο μιας προσωπικής, κοινωνικής οπτικής και /ή μιας οπτικής που σχετίζεται με την απασχόληση. Πρόκειται για μία διαδικασία που δεν έχει χρονική διάρκεια, το άτομο δε σταματά να μαθαίνει σε όλη τη διάρκεια της ζωή του, να διαμορφώνει την προσωπικότητά του και να εξελίσσεται.

Στο ευρύτερο πλαίσιο της Δια Βίου Μάθησης εντάσσεται η εκπαίδευση ενηλίκων και αποτελείται από τη τυπική εκπαίδευση, τη μη τυπική εκπαίδευση και την άτυπη μάθηση. Ο όρος εκπαίδευση ενηλίκων σηματοδοτεί σύμφωνα με τον Κόκκο (2005: 38): «το οργανωμένο μέρος της δια βίου μάθησης, που αφορά ενηλίκους και ταυτόχρονα υποδηλώνει την ανθρωπιστική κατεύθυνση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που πραγματοποιούνται σε αυτό το πλαίσιο». Σύμφωνα με την Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και το άρθρο 2 του Ν. 3879/2010 (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2010: 3.402):

- *Η τυπική εκπαίδευση* παρέχεται στο πλαίσιο του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια, τριτοβάθμια), οδηγεί στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο από τις δημόσιες αρχές και αποτελεί μέρος της διαβαθμισμένης εκπαιδευτικής κλίμακας. Στην τυπική εκπαίδευση εντάσσεται και η γενική τυπική εκπαίδευση ενηλίκων.
- *Η μη τυπική εκπαίδευση* παρέχεται σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος και μπορεί να οδηγήσει στην απόκτηση πιστοποιητικών αναγνωρισμένων σε εθνικό επίπεδο. Περιλαμβάνει την αρχική επαγγελματική κατάρτιση, τη συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων.

- Η άτυπη μάθηση ορίζεται ως οι μαθησιακές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα εκτός οργανωμένου εκπαιδευτικού πλαισίου, σε όλη τη διάρκεια της ζωής του ανθρώπου, στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου ή επαγγελματικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων .

Η εκμάθηση των νέων τεχνολογιών από ηλικιωμένα άτομα, μπορεί να υλοποιηθεί στα πλαίσια της άτυπης μάθησης και της μη τυπικής εκπαίδευσης, για αυτό στη συγκεκριμένη ενότητα θα επικεντρωθούμε σε αυτές τις δύο μορφές, τις οποίες και θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε, μέσω της βιβλιογραφίας.

1.2.1. Η άτυπη μάθηση

Η άτυπη μάθηση αναφέρεται στην απόκτηση γνώσεων, στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων, μέσα από μια διαδικασία που σχετίζεται περισσότερο με την καθημερινότητα του ατόμου και την αλληλεπίδραση του με τους άλλους. Σύμφωνα με τον Κόκκο (2006: 3), η άτυπη μάθηση, έχει να κάνει περισσότερο με μια μη στοχευόμενη, συχνά περιστασιακή διαδικασία μάθησης, η οποία συντελείται μέσα από την καθημερινή εμπειρία και ενασχόληση ή την αλληλεπίδραση με άλλους. Αναπόσπαστο κομμάτι της άτυπης μάθησης, αποτελεί η εμπειρία, καθώς το άτομο μαθαίνει βιωματικά και μέσα από τη συμμετοχή του σε διάφορες δραστηριότητες κατανοεί, αποκτά ή επικαιροποιεί γνώσεις, διαμορφώνει αντιλήψεις και αναπτύσσει ικανότητες.

Η άτυπη μάθηση αποτελεί μία εκπαιδευτική διαδικασία που λαμβάνει χώρο στο σπίτι, στο σχολείο, στην εργασία, μπορεί να προκύψει μέσα από ταξίδια ή μέσα από το παιχνίδι, από βιβλία, εφημερίδες, από το διαδίκτυο ή μέσα από ψυχαγωγικούς χώρους, όπως το ραδιόφωνο και ο κινηματογράφος. Σχετίζεται άμεσα, δηλαδή, με το κοινωνικό περιβάλλον και τον ελεύθερο χρόνο. Όπως αναφέρεται και στο θεσμικό πλαίσιο, η άτυπη μάθηση περιλαμβάνει τις κάθε είδους δραστηριότητες αυτομόρφωσης, όπως η αυτομόρφωση με έντυπο υλικό ή μέσω διαδικτύου ή με χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή ή ποικίλων εκπαιδευτικών υποδομών, καθώς και τις γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες που αποκτά το άτομο από την επαγγελματική εμπειρία του (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2010: 3.402).

Οι φορείς άτυπης μάθησης στην Ελλάδα, μπορεί να είναι δημόσιοι, ιδιωτικοί ή κοινωνικοί. Ορισμένοι από αυτούς αποτελούν τα σχολεία, τα μουσεία, οι βιβλιοθήκες, οι πολιτιστικοί σύλλογοι, κοινωνικοί και επιμορφωτικοί οργανισμοί. Στους παραπάνω φο-

ρείς, εφαρμόζονται διάφορα προγράμματα, παρέχονται υπηρεσίες και υλοποιούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως για παράδειγμα σεμινάρια, ημερίδες, εκπαιδευτικές επισκέψεις. Σκοπός είναι η εκπαίδευση ή επιμόρφωση του ατόμου και η πνευματική του καλλιέργεια.

Σύμφωνα με το στρατηγικό πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος Δια Βίου Μάθησης (2013-2015: 26), δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την άτυπη μάθηση. Έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, στα πλαίσια του Επιχειρησιακού προγράμματος “Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση” (Public issue, 2011), αναφέρει ότι τα υψηλότερα ποσοστά συμμετοχής στην άτυπη Δια Βίου Μάθηση για το έτος 2011, αφορούν στην ανάγνωση εξειδικευμένων βιβλίων, ή περιοδικών (59%) και στη χρήση Ίντερνετ, όπως η παρακολούθηση online διαλέξεων, ή επισκέψεις σε ιστοσελίδες εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος (53%). Χαμηλότερη συμμετοχή σε κάποια διαδικασία άτυπης μάθησης, παρουσίασαν τα άτομα που διαθέτουν κατώτερη μόρφωση (56%).

1.2.2. Η μη τυπική εκπαίδευση

Από την άλλη πλευρά, η μη τυπική εκπαίδευση είναι η οργανωμένη και συγκροτημένη διαδικασία, η οποία εξελίσσεται σε ένα εκπαιδευτικό περιβάλλον που δεν είναι απαραίτητα γραφειοκρατικό. Είναι εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος και απευθύνεται σε συγκεκριμένους εκπαιδευόμενους και με αντικειμενικό στόχο τη μάθηση. Σημαντικό είναι το πλαίσιο μέσα στο οποίο παρέχεται, και εκεί ακριβώς προκύπτει και το πρόβλημα εγκυρότητας της αποκτώμενης γνώσης (Καραγιάννης, Φραγκούλης, 1997) και η διαφορά της με την τυπική εκπαίδευση που λειτουργεί σε ένα ιεραρχικά και χρονολογικά δομημένο εκπαιδευτικό σύστημα. Γενικότερα, στην Δια βίου μάθηση η επικυρωμένη γνώση αποτελεί κρίσιμο στοιχείο το οποίο διαβεβαιώνει την αναγνώριση και υποδεικνύει την αξία της γνώσης που έλαβε το άτομο σε οποιοδήποτε χώρο και χρόνο (European Commission, 2001).

Η μη τυπική μάθηση αποσκοπεί στην καλλιέργεια ήθους, εννοιών και δεξιοτήτων σε διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής και λαμβάνει χώρα σε πανεπιστήμια και διάφορα ιδρύματα. Από το 1975 και εξής, η Ελλάδα ιστορικά περνά σε ένα άλλο κεφάλαιο και αυτόματα υπάρχει ανάγκη ανύψωσης του μορφωτικού επιπέδου και προσανατολίζεται ακριβέστερα από τους στόχους που θέτει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Η ανάγκη για την εν-

δυνάμωση του ανθρώπινου δυναμικού στην Ελλάδα αρχικά καλύπτεται με την δημιουργία Σχολών Επιμόρφωσης Λειτουργών Δημοτικής Εκπαίδευσης (ΣΕΛΔΕ). Τα επόμενα χρόνια ακολουθούν το Περιφερειακό Επιμορφωτικό Κέντρο (ΠΕΚ), τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΚΕΚ) και το Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), με βασικό σκοπό την συνεχή αναβάθμιση των γνώσεων, ικανοτήτων και δεξιοτήτων των ατόμων.

Σύμφωνα με την έρευνα που διεξήχθη για λογαριασμό του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων στα πλαίσια του Επιχειρησιακού προγράμματος “Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση” (Public Issue, 2011):

- Οι βασικότεροι λόγοι για τους οποίους οι ενήλικες δεν συμμετείχαν σε κάποια διαδικασία μη-τυπικής Δια Βίου Μάθησης ήταν η έλλειψη χρόνου (25%), η έλλειψη ενδιαφέροντος ή κίνητρο (17%), καθώς και η άγνοιά τους για την ύπαρξη παρόμοιων προγραμμάτων (17%). Η ηλικία αναφέρεται ως ο σημαντικότερος λόγος για όσους είναι 65 ετών και άνω.
- Οι βασικότεροι λόγοι συμμετοχής σε πρόγραμμα μη τυπικής εκπαίδευσης αναφέρθηκαν οι εξής: για να κάνουν τη δουλειά τους καλύτερα (35%) και για να αυξήσουν τις γενικές τους γνώσεις (35%). Άλλοι λόγοι που αναφέρονται σε υψηλά ποσοστά είναι η προσωπική ευχαρίστηση (27%) και η πιθανή εξέλιξη / προαγωγή στη δουλειά τους (19%).

Με βάση τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι τα κίνητρα για τη συμμετοχή στη Δια βίου μάθηση, διαφοροποιούνται ή διαμορφώνονται με τις εκάστοτε ανάγκες που επικρατούν στην κοινωνία και στην οικονομία μίας χώρας. Προς αυτή την κατεύθυνση, τα άτομα επενδύουν σε χρόνο και σε πολλές περιπτώσεις και σε χρήματα, προκειμένου να αποκτήσουν μία θέση εργασίας, που θα ανταποκρίνεται στο αντικείμενο του σπουδών τους ή που θα επιφέρει μεγαλύτερες οικονομικές απολαβές ή θα αναβαθμίσει την επαγγελματική τους θέση.

1.2.3. Δια βίου μάθηση και τρίτη ηλικία

Το σημείο που επιθυμούμε να εστιάσουμε, αφορά στη σύνδεση της τρίτης ηλικίας με τη δια βίου μάθηση. Όλο το φάσμα των δραστηριοτήτων τυπικής, μη τυπικής εκπαίδευσης και άτυπης μάθησης, παρέχει εφόδια στα άτομα ανεξαρτήτως ηλικίας, τα οποία σχετίζονται με την προσαρμογή στις νέες συνθήκες, την κοινωνική ένταξη και την

ενεργό συμμετοχή στα κοινά. Παρ' όλα αυτά, τα στοιχεία για τον ελληνικό χώρο δεν είναι ενθαρρυντικά, καθώς σύμφωνα με το στρατηγικό πλαίσιο του Εθνικού Προγράμματος δια βίου μάθησης (2013-2015: 27), η συμμετοχή Ελλήνων πολιτών στη Δια βίου μάθηση κινείται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα και σημειώνει σημαντική απόκλιση από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Επιπλέον, η συμμετοχή σε δραστηριότητες εκπαίδευσης και κατάρτισης φθίνει στις μεγαλύτερες ηλικίες και μηδενίζεται μετά την ηλικία των 55 ετών.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με την έρευνα περί Κοινής Γνώμης επί Ζητημάτων δια βίου μάθησης (Public Issue, 2011), η ηλικία αποτελεί σημαντικό παράγοντα ως προς το αντικείμενο της δια βίου μάθησης, με τους μεγαλύτερους σε ηλικία (65 και άνω) να συμμετέχουν περισσότερο σε προγράμματα με αντικείμενο τον πολιτισμό και τις τέχνες και όσοι είναι 25 έως 34 ετών, παρακολουθούν προγράμματα νέων τεχνολογιών και ξένων γλωσσών.

Ένα εμπόδιο ή μία δυσκολία που καλείται που μπορεί να αντιμετωπίσει ο ενήλικας με τη συμμετοχή του σε μία μαθησιακή διαδικασία είναι η ισορροπημένη διαχείριση του χρόνου και η αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου. Εδώ, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τα δεδομένα αλλάζουν για τη τρίτη ηλικία, καθώς το γεγονός της απόσυρσης από την επαγγελματική ζωή και κατ' επέκταση η μείωση καθηκόντων και οι υποχρεώσεις, δίνουν τη δυνατότητα στα ηλικιωμένα άτομα να έχουν περισσότερο και ποιοτικό ελεύθερο χρόνο. Η δημιουργική ενασχόληση με εκπαιδευτικές δραστηριότητες, μπορεί να συμβάλει στην επιτυχία της προσωπικής, πνευματικής ανάπτυξης και στην απόκτηση γνώσεων ή ικανοτήτων, που απαιτεί η διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνία.

Η συμμετοχή των ηλικιωμένων σε δραστηριότητες στα πλαίσια της δια βίου μάθησης, καθώς και η χρήση Τεχνολογιών Επικοινωνίας και Πληροφορίας μπορούν να έχουν πολλαπλά οφέλη για τη καθημερινότητα και την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων (Selwyn, 2004, Heart & Calderon, 2013, Karavidas κ.α., 2005). Στα πλαίσια των στρατηγικών σχεδιασμών για την περίοδο 2010-2020 σχετικά με την προώθηση της υγείας, με στόχο την αύξηση των υγειών χρόνων ζωής, αλλά και την βελτίωση της ποιότητας για ενεργά και υγιή γηρατεία, δημιουργούνται διάφορα προτζεκτ που σχετίζουν την τεχνολογία και τους ηλικιωμένους (European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing, 2016; European Commission, 2015).

1.3. Τρίτη ηλικία και νέες τεχνολογίες

1.3.1. Δυσκολίες ένταξης και πρόσβασης των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες

Όπως αναφέρθηκε και στην προηγούμενη ενότητα, το άτομο με τη συμμετοχή του σε μία διαδικασία μάθησης, ενδέχεται να έρθει αντιμέτωπο με μια σειρά από δυσκολίες ή εμπόδια. Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε τις πιθανές δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα ηλικιωμένο άτομο κατά την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών.

Οι ηλικιωμένοι σε ορισμένες περιπτώσεις αντιμετωπίζουν τη τεχνολογία με επιφυλακτικό ή ακόμη και αρνητικό τρόπο. Αυτό δεν οφείλεται στο γήρας, σύμφωνα με έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί, αλλά στο γεγονός ότι δεν είχαν καμία εμπειρία με τις νέες τεχνολογίες και ειδικότερα με τον ηλεκτρονικό υπολογιστή (Marquie κ.α., 2002:273). Η τεχνολογία εισέρχεται ξαφνικά στη ζωή των ηλικιωμένων, εξελίσσεται ραγδαία και η μη εξοικείωση με το εν λόγω πεδίο, μπορεί να δημιουργήσει αισθήματα αδιαφορίας, απαξίωσης ή άγχους απέναντι σε κάτι άγνωστο, με την επίτευξη της εκμάθησης να φαντάζει δύσκολη ή ακόμη και ακατόρθωτη. Βέβαια η συγκεκριμένη στάση απέναντι στην τεχνολογία, οφείλεται και σε άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα οι στερεοτυπικές αντιλήψεις για τη τρίτη ηλικία, η στάση ζωής ή η έλλειψη αυτοπεποίθησης (Marquie κ.α., 2002:273). Οι Turner κ.α. (2007), υποστηρίζουν ότι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι κατά την εκπαίδευσή τους στις νέες τεχνολογίες δεν περιορίζονται στους σωματικούς και γνωστικούς παράγοντες, αλλά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τις στάσεις των ηλικιωμένων ως προς αυτές, το άγχος, την εκτιμώμενη χρησιμότητα και την εκτιμώμενη χρησικότητά τους.

Η πιο πιθανή δυσκολία, φαίνεται να σχετίζεται με τις αλλαγές που συντελούνται στις βασικές γνωστικές δεξιότητες, ως αποτέλεσμα του γήρατος. Ορισμένες από αυτές αποτελούν η μειωμένη ταχύτητα στην επεξεργασία πληροφοριών, η εξασθένηση της μνήμης και οι διαδικασίες αντίληψης και προσοχής (Marquie κ.α., 2002:273). Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, ότι υπάρχει και η αντίθετη πλευρά, καθώς τα αποτελέσματα άλλων ερευνών έδειξαν, ότι η χρήση των ΤΠΕ βελτιώνει σημαντικά τις γνωστικές λειτουργίες και την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων (Shapira et al., 2007; Witte & Mannon, 2010) και ότι η εκμάθηση tablet, είχε πολλαπλά οφέλη για τα ηλικιωμένα άτομα, που αφορούσαν στις γνωστικές ικανότητες, στη μνήμη και στη βελτίωση της ταχύτητα επεξεργασίας (Varportzis, Martin, Gow, 2017). Βέβαια, όπως αναφέρεται και στη τελευταία έρευνα, οι

τυχόν βελτιώσεις που παρατηρήθηκαν μπορεί να οφείλονται στη μηχανική πλευρά των καθηκόντων ή στην εξοικείωση τους με τα τάμπλετ κατόπιν της εκπαίδευσης.

Επιπροσθέτως, έρευνα σχετικά με την πρόθεση συμμετοχής ηλικιωμένων ατόμων σε προγράμματα εκπαίδευσης στις ΤΠΕ για τη χώρα μας (Αλεξανδράκης, 2017: 72-74), καταλήγει στο ότι παράγοντες που μπορεί να λειτουργήσουν αποτρεπτικά ως προς την απόφαση συμμετοχής κάποιου ηλικιωμένου σε προγράμματα εκπαίδευσης στις ΤΠΕ είναι η έλλειψη χρόνου, η άποψη ότι δεν αξίζει η προσπάθεια για κάτι τέτοιο και η αντιμετώπιση δυσκολιών στα πλαίσια των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Επίσης, παράγοντες όπως το φύλο, η κατοχή υπολογιστή και η πρόσβαση στο διαδίκτυο επηρεάζουν την πρόθεση συμμετοχής των ατόμων τρίτης ηλικίας σε εκπαιδευτικά προγράμματα στη χρήση του υπολογιστή και του διαδικτύου.

Για τους Selwyn κ.α. (2003), η μη χρήση των ΤΠΕ από ηλικιωμένα άτομα, εξηγείται με το γεγονός ότι οι νέες τεχνολογίες δεν είναι σχετικές με τη ζωή τους. Σε πολλές περιπτώσεις οι ηλικιωμένοι δε χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, καθώς θεωρούν ότι δεν τους παρέχουν κάποιο όφελος, ότι δεν τους είναι αναγκαίες ή δε βρίσκουν στη χρήση τους κάτι ενδιαφέρον. Για να γίνει λοιπόν η χρήση των νέων τεχνολογιών μια ελκυστική και ενδιαφέρουσα επιλογή για τους ηλικιωμένους, θα πρέπει οι ΤΠΕ να προσαρμοστούν στις ανάγκες τους, για να ταιριάζουν καλύτερα στις ζωές τους (Selwyn κ.α., 2003). Ωστόσο, για είναι η χρήση τους αποτελεσματική, θα πρέπει να συνοδεύεται από την κατάλληλη εκπαίδευση και υποστήριξη (Καμπακάκη, 2015).

Ένα ακόμη ζήτημα που τίθεται σχετικά με τα εμπόδια, για την εκμάθηση στις ΤΠΕ είναι το κόστος που απαιτείται για τη συμμετοχή σε ανάλογα προγράμματα. Σύμφωνα με την έρευνα περί Κοινής Γνώμης επί Ζητημάτων Δια Βίου Μάθησης (Public Issue, 2011), σχεδόν 3 στους 4 πολίτες, συμφωνούν με την άποψη ότι είναι ευθύνη του κράτους να τους εξασφαλίζει τη δυνατότητα να βελτιώνουν τις δεξιότητες και τα προσόντα τους. Κρίνεται αναγκαία η ενίσχυση της χρηματοδότησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων και η διάθεση πόρων, έτσι ώστε όλα τα άτομα να έχουν ίσες ευκαιρίες και τις ίδιες δυνατότητες, για τη συμμετοχή τους σε προγράμματα δια βίου μάθησης.

1.3.2. Η σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες

Όπως έχει αναφερθεί και στα προηγούμενα υποκεφάλαια, δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για τη σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες στην Ελλάδα. Κατ' επέ-

κταση, στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε ορισμένα στοιχεία, που αφορούν στο εξωτερικό και ειδικότερα, οι πληροφορίες που έχουμε αντλήσει, αναφέρονται σε έρευνες που πραγματοποιηθήκαν στην Αμερική.

Σύμφωνα με έρευνα που διεξήχθη το 2012 στην Αμερική , από τον Απρίλιο του 2012, το 53% των Αμερικανών ηλικίας άνω των 65 ετών χρησιμοποιούν το διαδίκτυο ή το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο (Zickuhr, Madden, 2012: 2). Παρόλο που οι ηλικιωμένοι εξακολουθούν να χρησιμοποιούν λιγότερο το διαδίκτυο από τις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες, τα δεδομένα της εν λόγω έρευνας είναι ενθαρρυντικά, καθώς για πρώτη φορά που οι μισοί ηλικιωμένοι φαίνεται ότι είναι συνδεδεμένοι στο διαδίκτυο. Η χρήση του διαδικτύου είναι πολύ λιγότερο διαδεδομένη στους ενήλικες 76 ετών και άνω, συγκριτικά με τις άλλες ηλικιακές ομάδες. Ωστόσο, από τον Απρίλιο του 2012, η υιοθέτηση του διαδικτύου στη συγκεκριμένη ομάδα ανήλθε μόλις στο 34% (Zickuhr , Madden, 2012: 6)

Στην ίδια έρευνα, αναφέρεται ότι το 69% των ατόμων ηλικίας 65 ετών και άνω έχει κινητό τηλέφωνο, από 57% τον Μάιο του 2010. Ακόμη και μεταξύ εκείνων που το 2012 ήταν 76 ετών και άνω, το 56% αναφέρουν ότι κατέχουν κινητό τηλέφωνο, ενώ το 2010 το ποσοστό αυτό ήταν 47%. Ωστόσο, το ποσοστό ιδιοκτησίας κινητού τύπου smartphone στα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας είναι αρκετά χαμηλό. Μόλις ένα σχεδόν άτομο στα δέκα, ηλικίας 65 και άνω, λέει ότι έχει ένα από αυτά τα χαρακτηριστικά έξυπνα τηλέφωνα (Zickuhr , Madden, 2012: 7-8).

Τα δεδομένα για τη σχέση των ηλικιωμένων με τις ΤΠΕ φαίνονται ότι αλλάζουν με ταχύτατους ρυθμούς, όπως άλλωστε με τον ίδιο τρόπο εξελίσσεται και η τεχνολογία. Πιο πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής έδειξε ότι η κατοχή smartphone υπερδιπλασιάστηκε τα τελευταία πέντε χρόνια και οι Αμερικανοί δείχνουν να αγκαλιάζουν την κινητή τεχνολογία με γρήγορους ρυθμούς (Anderson, Perrin 2017: 5). Το ποσοστό ατόμων 65 ετών και άνω που κατέχουν smartphones έχει αυξηθεί από το 2013 σε 24 ποσοστιαίες μονάδες (από 18% σε 42%). Σήμερα, περίπου οι μισοί ηλικιωμένοι που διαθέτουν κινητό τηλέφωνο, έχουν κάποιο είδος smartphone ενώ το 2013, το ποσοστό αυτό ήταν μόλις στο 23% (Anderson, Perrin 2017: 5).

Η ιδιοκτησία smartphone μεταξύ των ηλικιωμένων ποικίλλει σημαντικά ανάλογα με την ηλικία: το 59% των ατόμων 65 έως 69 ετών διαθέτουν smartphones, αλλά το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 49% μεταξύ 70-74 ετών (Anderson, Perrin, 2017: 6). Η χρήση smartphone μειώνεται σημαντικά στα άτομα 75 ετών και άνω. Περίπου 31% των ατόμων

ηλικίας 75 έως 79 ετών λένε ότι διαθέτουν smartphones, ενώ μόνο το 17% αυτών των ηλικιών 80 ετών και άνω είναι ιδιοκτήτες smartphone. Η ιδιοκτησία smartphone συνδέεται επίσης σε μεγάλο βαθμό με το εισόδημα των νοικοκυριών και το μορφωτικό επίπεδο (Anderson, Perrin, 2017: 6)

Ομοίως, η έρευνα διαπιστώνει ότι τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων επηρεάζουν την κατοχή tablet και τη χρήση τους από ηλικιωμένα άτομα. Η κατοχή τάμπλετ είναι ιδιαίτερα συχνή μεταξύ ηλικιωμένων με υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο και εκείνων που ζουν σε νοικοκυριά με υψηλότερα εισοδήματα. Ακόμη, μικρότεροι ηλικιωμένοι είναι επίσης πιθανότερο να διαθέτουν δικά τους τάμπλετ. Περίπου το 41% ηλικίας 65 έως 69 ετών αναφέρουν ότι διαθέτουν συσκευές tablet, ενώ για την ηλικία 80 ετών και άνω το ποσοστό κυμαίνεται στο 20% (Anderson, Perrin, 2017: 8-9).

1.4. Ανάγκη για έρευνα

Οι περισσότερες έρευνες έχουν επικεντρωθεί σε έναν περιορισμένο αριθμό τεχνολογιών, συγκεκριμένα τον υπολογιστή και το διαδίκτυο (Mitzner κ.α., 2010). Παρατηρούμε όμως ότι στις μέρες μας οι κινητές τεχνολογικές συσκευές, όπως είναι οι συσκευές ταμπλετ, γίνονται ολοένα και πιο δημοφιλείς. Έρευνα που διεξήχθη στο Ηνωμένο Βασίλειο αναφέρει ότι ο αριθμός ατόμων ηλικίας 65-74 ετών που χρησιμοποιούν τάμπλετ για χρήση στο διαδίκτυο, παρουσιάζει αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια, από 5% το 2012 σε 17% το 2013 (Varportzis, Martin, Gow, 2017).

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετές μελέτες, οι οποίες έχουν αναδείξει τα πολλαπλά οφέλη που έχουν οι ΤΠΕ για την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων. Η υιοθέτηση της τεχνολογίας μπορεί να βελτιώσει την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων, να διευκολύνει την ανεξάρτητη διαβίωση για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα και να γεφυρώσει το τεχνολογικό κενό μεταξύ γενεών, εκπαιδεύοντας τους ηλικιωμένους να χρησιμοποιούν τεχνολογικές συσκευές (Varportzis, Martin, Gow, 2017). Ωστόσο στη χώρα μας, ο αριθμός αντίστοιχων μελετών είναι περιορισμένος.

Οι ΤΠΕ έχουν εδραιωθεί στην καθημερινότητα του σύγχρονου ανθρώπου και η τεχνολογική ανάπτυξη εξακολουθεί να εξελίσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Ο χώρος της τρίτης ηλικίας αποτελεί ένα ενδιαφέρον πεδίο διερεύνησης, με σημαντικές προοπτικές ως προς το επίπεδο χρήσης των υπολογιστών και των υπηρεσιών του διαδικτύου, καθώς και ως προς την πρόθεση συμμετοχής τους σε εκπαιδευτικά προγράμματα για την από-

κτηση δεξιοτήτων στην αξιοποίηση των σύγχρονων ψηφιακών μέσων (Αλεξανδράκης, 2017:67). Θα μπορούσαμε λοιπόν να χαρακτηρίσουμε αναγκαία την έρευνα και την καταγραφή στοιχείων σχετικά με την εκμάθηση και τη χρήση των ΤΠΕ από τα ηλικιωμένα άτομα. Είναι σημαντικό να υπάρχουν πληροφορίες που θα μας επιτρέπουν να έχουμε μια εικόνα, σχετικά την επικρατούσα κατάσταση, όπως για παράδειγμα ποια είναι τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν σήμερα οι ηλικιωμένοι κατά τη μαθησιακή διαδικασία ή ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την ενασχόληση ή μη, με τεχνολογικά μέσα.

Επιπλέον, για να σχεδιαστούν συγκεκριμένα εκπαιδευτικά προγράμματα, κρίνεται αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι στάσεις και οι ανάγκες των ηλικιωμένων ατόμων, όπως η ικανοποίηση που μπορεί να τους προσφέρουν, η χρησιμότητα που μπορεί να έχουν, η εμπειρία και οι μαθησιακές μέθοδοι που πρέπει να ανταποκριθούν σε σωματικούς ή πνευματικούς περιορισμούς (Gonzalez κ.α., 2012).

Με βάση τα παραπάνω, η συγκεκριμένη μελέτη μέσω της χρήσης νέων τεχνολογιών, φέρνοντας σε επαφή ηλικιωμένα άτομα με μία συσκευή τάμπλετ, επιχειρεί να εξετάσει τις ανάγκες και τις στάσεις της τρίτης ηλικίας, ως κοινωνικής ομάδας, μιας ομάδας ετερογενούς και ποικιλόμορφης ως προς τα ενδιαφέροντα, τη μόρφωση την υγεία και το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο (Gonzalez κ.α., 2012).

1.5. Σκοπός και στόχοι της μελέτης

Ο γενικός σκοπός της μελέτης αφορά στη διερεύνηση των διαδικασιών μάθησης στη τρίτη ηλικία, μέσα από την αλληλεπίδραση των ηλικιωμένων με tablet. Προς αυτή την κατεύθυνση, ο βασικός στόχος αναφέρεται στη διερεύνηση των παραγόντων, που επηρεάζουν την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών στη τρίτη ηλικία. Επιπλέον, επιδιώκεται να εξετασθούν τα εμπόδια ή τα προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα ηλικιωμένο άτομο, κατά τη μαθησιακή διαδικασία ενός τεχνολογικού μέσου. Ακόμη, θα γίνει μία προσπάθεια προσέγγισης και κατανόησης των στάσεων των ηλικιωμένων για τις νέες τεχνολογίες.

Ως προς την ερευνητική διαδικασία, οι επιμέρους οι στόχοι της εκπαιδευτικής παρέμβασης εντοπίζονται σε τρία επίπεδα: σε επίπεδο γνώσεων, ικανοτήτων και στάσεων. Συγκεκριμένα, μέσα από την παρούσα εργασία επιδιώκεται να μάθουν οι ηλικιωμένοι να χρησιμοποιούν μία εφαρμογή, να αναπτύξουν δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν

να χειρίζονται βασικές λειτουργίες ενός τεχνολογικού μέσου και να εξοικειωθούν με τη χρήση των νέων τεχνολογιών.

1.6. Ερευνητικά ερωτήματα

Ο βασικός προβληματισμός της μελέτης αναφέρεται στο αν μπορούν ηλικιωμένα άτομα που δεν είναι εξοικειωμένα με τις νέες τεχνολογίες, να μάθουν να χειρίζονται βασικές λειτουργίες μια συσκευής tablet. Βασιζόμενοι σε αυτό, τα ερευνητικά ερωτήματα είναι τα εξής:

- 1) Υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στο φύλο και στο επίπεδο εκμάθησης χειρισμού της μηχανής αναζήτησης;
- 2) Ποια είναι η επίδραση του μορφωτικού επιπέδου στην εκμάθηση της λειτουργίας μιας συσκευής τάμπλετ;
- 3) Ποια είναι η στάση των ηλικιωμένων απέναντι στις νέες τεχνολογίες;
- 4) Ποια είναι τα προβλήματα/εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι κατά την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών;

Κεφάλαιο 2: Υλικά και Μεθοδολογία

2.1. Περιγραφή της μεθοδολογίας

2.1.1. Το είδος της έρευνας

Η παρούσα μελέτη αποτελεί ένα είδος μικτής έρευνας, καθώς περιλαμβάνει ποιοτικά και ποσοτικά στοιχεία. Οι μικτές προσεγγίσεις συνδυάζουν ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους κατά το μεθοδολογικό τους σχεδιασμό για να αξιοποιούν καλύτερα τα πλεονεκτήματα της κάθε μεθόδου και για να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικότερα τις αδυναμίες της κάθε μίας. Ο συνδυασμός ποιοτικών και ποσοτικών μεθόδων είναι μια αποτελεσματική μεθοδολογική προσέγγιση, για την περιγραφή και μελέτη διαφόρων φαινομένων ή ζητημάτων, που αφορούν στην κοινωνική πραγματικότητα.

Οι κυριότεροι σκοποί για το συνδυασμό μεθόδων είναι (Creswell, 1994):

- Η τριγωνοποίηση για την ανάδειξη σημείων τομής των αποτελεσμάτων από ιδεολογικά αντίθετες μεθόδους, που μεταξύ τους η επαφή συμβάλλει στην “εξουδετέρωση”
- Η συγκέντρωση διαφορετικών όψεων-παραγόντων που συγκροτούν ένα φαινόμενο
- Η συμπλήρωση πληροφοριών στα αποτελέσματα της δεύτερης μεθόδου με βάση την αλληλουχία της πρώτης
- Η αποκάλυψη αντιφάσεων και αγνώστων πτυχών μιας πραγματικότητας
- Η επέκταση του εύρους της έρευνας από την αύξηση πληροφοριών που δίνουν οι μικτές μέθοδοι

Η μικτή προσέγγιση της έρευνας βασίστηκε στην επεξηγηματική διαδοχική σχεδίαση. Η επεξηγηματική διαδοχική σχεδίαση ξεκινάει με τη συλλογή και την ανάλυση ποσοτικών δεδομένων και συνεχίζει με τη συλλογή και την ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Σκοπός της επεξηγηματικής διαδοχικής σχεδίασης είναι τα ποιοτικά στοιχεία που θα συλλεχθούν, να ερμηνευθούν με βάση τα ποσοτικά που συλλέχθηκαν σε πρώιμο στάδιο. Ο ερευνητής δηλαδή εκτιμά πως τα ποιοτικά αποτελέσματα βοηθούν στο να εξηγηθούν τα πρώτα ποσοτικά αποτελέσματα. Ο συγκεκριμένος σχεδιασμός είναι χρήσιμος όταν ο ερευνητής θέλει να αξιολογήσει τις τάσεις και τις σχέσεις με βάση τα ποσοτικά στοιχεία αλλά είναι σε θέση να εξηγήσει τον μηχανισμό ή τους λόγους για τους οποίους έχει διαμορφωθεί η επικρατούσα τάση (Creswell & Plano Clark, 2010: 82).

2.1.2. Ερευνητικός σχεδιασμός και συλλογή δεδομένων

Η πρώτη μέθοδος για τη συλλογή ποσοτικών δεδομένων είναι ο σχεδιασμός ενός συνοπτικού ερωτηματολογίου, δηλαδή μιας ομάδας τυποποιημένων ερωτήσεων, που θα περιλαμβάνει κυρίως δημογραφικά στοιχεία των ηλικιωμένων και ορισμένες πληροφορίες για τις στάσεις τους, απέναντι στις νέες τεχνολογίες. Οι ερωτήσεις που θα χρησιμοποιηθούν είναι κλειστού τύπου, με προκαθορισμένες απαντήσεις από τον ερευνητή. Πρόκειται για ένα τυποποιημένο ερωτηματολόγιο, στο οποίο περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά, τα κοινωνικά και τα οικονομικά χαρακτηριστικά των ερωτώμενων, βάσει των ποιών συγκροτείται η περιγραφική εικόνα του δείγματος (Κυριαζή, 2009:136). Ουσιαστικά αποτελεί ένα ιστορικό, μία δομημένη φόρμα που δίνει μία σαφή και συνοπτική εικόνα για το άτομο, ενώ συμπληρώνεται από τον εκπαιδευτή κατά τη διάρκεια της συνάντησης.

Η δεύτερη μέθοδος που θα χρησιμοποιηθεί με σκοπό τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων, είναι οι τεχνικές παρατήρησης, μέσα από τις οποίες επιδιώκεται η ανάλυση των συμπεριφορών και αντιδράσεων των συμμετεχόντων και η συλλογή πληροφοριών, για το βαθμό επιτυχίας της μαθησιακής διαδικασίας. Η μέθοδος της παρατήρησης συνίσταται στην οργανωμένη και συστηματική παρατήρηση κοινωνικών συμπεριφορών, κοινωνικής αλληλεπίδρασης και διαντίδρασης, κοινωνικής επικοινωνίας (λεκτικής και μη), κοινωνικών διαδικασιών και κοινωνικών πλαισίων (Ιωσηφίδης, 2008: 124).

2.1.3. Σκόπιμη Δειγματοληψία

Το δείγμα της έρευνας λήφθηκε με σκόπιμη δειγματοληψία. Στη σκόπιμη δειγματοληψία, ο ερευνητής επιλέγει περιπτώσεις που θεωρεί ότι είναι χαρακτηριστικές, σχετικά με το θέμα που θέλει να μελετήσει (Κυριαζή, 2009:118). Το δείγμα διαθέτει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά που επιτρέπουν τη λεπτομερή διερεύνηση και κατανόηση των ζητημάτων που επιθυμεί να μελετήσει ο ερευνητής. Αυτά μπορεί να είναι δημογραφικά χαρακτηριστικά ή να σχετίζονται με συγκεκριμένες εμπειρίες, ρόλους και συμπεριφορές.

Στη δειγματοληψία αυτού του είδους γίνεται αξιοποίηση της πρότερης γνώσης των ερευνητών και κυρίως, επιλέγονται οι συμμετέχοντες ώστε να εξυπηρετούν τους γενικούς και ειδικούς σκοπούς της ερευνητικής διαδικασίας (Ιωσηφίδης, 2008: 64). Δηλαδή επιλέγονται συμμετέχοντες οι οποίοι να πληρούν κάποιο ή κάποια κεντρικά χαρακτηριστικά που συνάδουν με το σκοπό και το χαρακτήρα της έρευνας (Ιωσηφίδης, 2008: 64).

2.1.4. Ερευνητικές υποθέσεις

Με βάση τον αρχικό προβληματισμό και τα ερευνητικά ερωτήματα της μελέτης, διαμορφώθηκαν οι ερευνητικές υποθέσεις, ως εξής:

- Η επίδοση των εκπαιδευόμενων στην εκμάθηση χειρισμού της μηχανής αναζήτησης σχετίζεται με το φύλο.
- Το μορφωτικό επίπεδο των ηλικιωμένων έχει σημαντική επίδραση στην εκμάθηση της λειτουργίας μιας συσκευής τάμπλετ.

2.2. Διεξαγωγή της έρευνας

2.2.1. Δείγμα της έρευνας- Η ομάδα στόχου

Η επιλογή του δείγματος έγινε με τα εξής κριτήρια: την ηλικία, το τόπο διαμονής, την ψυχική και πνευματική διαύγεια και τέλος απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η μη εξοικείωση του ατόμου με συσκευή tablet.

Η ομάδα στόχου όπως διαμορφώθηκε αποτελείται από δέκα άτομα 80 έως 89 ετών, γυναίκες και άνδρες που διαβιούν στην Αθήνα και είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι ηλικιωμένοι που συγκροτούν το δείγμα της έρευνας, δεν έχουν προβλήματα υγείας που αφορούν στην κίνηση ή την ομιλία και είναι ψυχικά ή πνευματικά διαυγείς. Κανένας από τους ηλικιωμένους δεν έχει επαφή με τα τάμπλετ, ενώ ορισμένοι έχουν εμπειρία στη χρήση άλλων τεχνολογικών μέσων, όπως του κινητού τηλεφώνου ή του υπολογιστή.

Η επιλογή των υποκειμένων και κατ' επέκταση η επιλογή του δείγματος, πραγματοποιήθηκε από τη λίστα ενταγμένων εξυπηρετούμενων στο πρόγραμμα τηλεϊεudoποίησης και βοήθειας στο σπίτι « Κόκκινο Κουμπί» του κοινωφελές μη κερδοσκοπικού σωματείου «Γραμμής Ζωής», που σχεδιάζει και υλοποιεί προγράμματα για τη Τρίτη ηλικία. Σε πρώτο στάδιο, οι ηλικιωμένοι ερωτήθηκαν κατόπιν τηλεφωνικής επικοινωνίας, αν επιθυμούν να συμμετέχουν στην έρευνα. Στη συνέχεια, αφού συμπληρώθηκε ο αριθμός των ενδιαφερόμενων συμμετεχόντων, πραγματοποιήθηκε μία ακόμη επικοινωνία, όπου και ορίστηκαν οι συναντήσεις ανάλογα με τη διαθεσιμότητα τους.

2.2.2. Υλικοτεχνικός εξοπλισμός

Τα μέσα που είναι απαραίτητα για την υλοποίηση της διαδικασίας αποτελούν η φορητή συσκευή tablet και έντυπο υλικό. Κατά την παρέμβαση ο εκπαιδευτής- ερευνητής, θα έχει στην κατοχή του δύο συσκευές tablet, τις οποίες θα διαθέσει για την εύρυθμη λειτουργία της ερευνητικής διαδικασίας. Για την υλοποίηση της δράσης ήταν απαραίτητη η σύνδεση στο διαδίκτυο, για αυτό τοποθετήθηκε στο τάμπλετ μία κάρτα SIM (subscriber identity module) και έγινε χρήση των δεδομένων κινητής τηλεφωνίας. Επιπλέον, θα χρησιμοποιηθεί έντυπο υλικό για την καταγραφή ενός σύντομου ιστορικού-ερωτηματολογίου, που θα περιλαμβάνει τα δημογραφικά στοιχεία των ηλικιωμένων και πληροφορίες για τη σχέση τους με τις ΤΠΕ. Έντυπο υλικό θα χρησιμοποιηθεί επίσης για τα φύλλα εργασίας και για τα φύλλα αξιολόγησης, που θα χρειαστεί να διανεμηθούν στους ηλικιωμένους.

2.2.3. Επιλογή χώρου και χρόνου

Ο χρόνος που απαιτείται για τη διδακτική ενότητα είναι σαράντα πέντε λεπτά. Θεωρούμε ότι με την ορθή διαχείριση του χρόνου από τον εκπαιδευτικό και κατ' επέκταση με την κατάλληλη οργάνωση και τον απαραίτητο συντονισμό, η διαδικασία μπορεί να ολοκληρωθεί με επιτυχία και να επιτευχθούν οι μαθησιακοί στόχοι.

Ως προς το χώρο της διδασκαλίας, αποφασίσθηκε να διεξαχθεί στην οικία του κάθε ηλικιωμένου. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να αναφερθεί ότι η Γραμμή Ζωής παραχώρησε χώρο από τα γραφεία του φορέα για τη διεξαγωγή της έρευνας και ίσως θα είχε μεγάλο ενδιαφέρον, αν η παρέμβαση γινόταν σε ομαδικό επίπεδο. Δυστυχώς, κάτι τέτοιο δεν ήταν εφικτό αφενός, διότι δεν υπάρχει στη διάθεση μας ικανός αριθμός τεχνικού εξοπλισμού (φορητές συσκευές tablet) και ορισμένοι ηλικιωμένοι δήλωσαν ότι αντιμετωπίζουν δυσκολία, σχετικά με τη μετακίνηση τους.

2.3. Η διαδικασία της παρέμβασης

2.3.1. Η διδακτική ενότητα

Ο σχεδιασμός της διδακτικής ενότητας βασίστηκε στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευομένων, που θα παρακολουθήσουν τη διδασκαλία. Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της τρίτης ηλικίας, επιλέχθηκαν από τον εκπαιδευτή τα κατάλληλα μέσα και οι κατάλληλες τεχνικές, για την επίτευξη των μαθησια-

κών στόχων. Η σαφής διατύπωση των στόχων και η οργάνωση του περιεχομένου της διδακτικής ενότητας έπρεπε να είναι προκαθορισμένες από τον εκπαιδευτή, ενώ στη συνέχεια, οι εκπαιδευόμενοι έπρεπε να ενημερωθούν με σαφήνεια για τους στόχους και για το τι επιδιώκεται να πετύχουν, με την ολοκλήρωση της διδακτικής ενότητας. Οι στόχοι της ενότητας εντοπίζονται σε τρία επίπεδα:

- *Σε επίπεδο γνώσεων:* Αναμένεται οι ηλικιωμένοι να μάθουν χρησιμοποιούν μία εφαρμογή σε συσκευή tablet. Συγκεκριμένα θα μάθουν να ενεργοποιούν/ απενεργοποιούν και να φορτίζουν το τάμπλετ και να αναζητούν ειδήσεις, μέσω της μηχανής αναζήτησης Google.
- *Σε επίπεδο ικανοτήτων:* Επιχειρείται να αναπτύξουν δεξιότητες, που θα τους βοηθήσουν να χειρίζονται βασικές λειτουργίες ενός τεχνολογικού μέσου και να μπορούν να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τις γνώσεις τους στο μέλλον, όπως για παράδειγμα να αναζητούν πληροφορίες και να περιηγούνται στο διαδίκτυο.
- *Σε επίπεδο στάσεων:* Επιδιώκεται οι ηλικιωμένοι εκπαιδευόμενοι να εξοικειωθούν με τις νέες τεχνολογίες και αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη χρήση τους.

2.3.2. Εκπαιδευτικές μέθοδοι και τεχνικές

Ο σχεδιασμός της διδακτικής ενότητας βασίζεται στις παιδαγωγικές αρχές της διερευνητικής προσέγγισης και της βιωματικής μάθησης. Η παρέμβαση έχει στηριχθεί σε βασικά σημεία της θεωρίας του Brunner (1960) για την ανακαλυπτική μάθηση και της κατασκευαστικής θεωρίας της μάθησης του Papert (1980). Καθ' όλη τη διάρκεια της παρέμβασης, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συντονιστικός, ενθαρρυντικός και καθοδηγητικός.

Το πρώτο μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας βασίζεται στην παρατήρηση, στην κατανόηση της λειτουργίας και στην εφαρμογή της εμπειρικής γνώσης. Αφού δηλαδή ο εκπαιδευτής εξηγήσει τις ιδιότητες της συσκευής, προχωράει στα βήματα που θα πρέπει να ακολουθηθούν για να επιτευχθεί ο στόχος της παρέμβασης, παρουσιάζοντας τα ένα-ένα και με επαναλήψεις, όπου είναι αναγκαίο. Στη συνέχεια, επικεντρώνεται στο βιωματικό χαρακτήρα της εργασίας, παροτρύνει δηλαδή το άτομο να πράξει τις ίδιες ενέργειες, για να μπορέσει με αυτό το τρόπο, δηλαδή βασιζόμενο στη δική του εμπειρία αλλά και μέσω της προσωπικής εξάσκησης, να αφομοιώσει τη διαδικασία.

Ως προς τις διδακτικές πρακτικές, ο εκπαιδευτής επιχειρεί να εμπλέξει τους εκπαιδευομένους σε μία διαδικασία όπου ενθαρρύνεται η ενεργή συμμετοχή και προάγεται η ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας. Επιπλέον, προκειμένου να ενεργοποιηθεί το ενδιαφέρον των εκπαιδευόμενων και επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι, ο εκπαιδευτής θα χρησιμοποιήσει συνδυασμό εκπαιδευτικών τεχνικών, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της ομάδας στόχου. Οι εκπαιδευτικές τεχνικές που επιλέχθηκαν είναι η εισήγηση, οι ερωτήσεις – απαντήσεις, η επίδειξη, η συζήτηση και η άσκηση.

Επιπροσθέτως, οι νέες τεχνολογίες χρησιμοποιούνται κατά τη διδακτική ενότητα, ως πηγή πληροφοριών και ως εργαλείο. Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται σε επίπεδο διερεύνησης, μέσω της συμμετοχικής δραστηριότητας και μέσω της άντλησης πληροφοριών από το διαδίκτυο. Επιδιώκεται οι εκπαιδευόμενοι να αναπτύξουν δεξιότητες συλλογής και διαχείρισης πληροφοριών και να κατανοήσουν τις ευρείες δυνατότητες των νέων τεχνολογιών.

2.3.3. Διάλειμμα ενημέρωσης και ανατροφοδότησης

Το διάλειμμα ενημέρωσης αναφέρεται σε μία ολιγόλεπτη ή ίσως και μεγαλύτερη διακοπή των δραστηριοτήτων, με σκοπό την ηρεμία, την ανασυγκρότηση των δυνάμεων των εκπαιδευόμενων και την οργάνωση τους για τη συνέχεια τη εργασίας. Κατά τη διάρκεια της παρέμβασης, πραγματοποιήθηκε ολιγόλεπτη διακοπή της δραστηριότητας, προκειμένου να αποφευχθούν αισθήματα κούρασης και για να αφιερωθεί χρόνος, για την ηρεμία και την εξοικείωση των συμμετεχόντων. Έτσι, με τη λήξη του πρώτου μέρους (ενημέρωση, συζήτηση γύρω από το θέμα, ερωτηματολόγιο), πραγματοποιήθηκε πεντάλεπτο διάλειμμα, για τον προγραμματισμό του επόμενου βήματος, ενώ αμέσως ακολούθησε η ανασύνταξη για το δεύτερο μέρος της εκπαιδευτικής παρέμβασης (επίδειξη των λειτουργιών τάμπλετ, άσκηση, αξιολόγηση κτλ) και για την ολοκλήρωση της δράσης.

2.3.4. Αξιολόγηση

Η διαδικασία αξιολόγησης περιλαμβάνει δύο μέρη: την σύνταξη φύλλων παρατήρησης από τον εκπαιδευτικό, κατά την υλοποίηση της δράσης και τη σύνταξη φύλλων αυτοαξιολόγησης από τους εκπαιδευόμενους, με τη λήξη της διδακτικής ενότητας. Από τη μία πλευρά, ο εκπαιδευτικός μέσω της παρατήρησης, σημειώνει την πρόοδο των εκ-

παιδευόμενων, καταγράφει τα πιθανά εμπόδια ή τις δυσκολίες που μπορεί να προκύψουν και τα σημεία που οι ηλικιωμένοι χρειάζονται ενίσχυση. Από την άλλη πλευρά, οι ερωτήσεις που κλήθηκαν να απαντήσουν οι ηλικιωμένοι στα φύλλα αξιολόγησης, αφορούσαν το ενδιαφέρον τους για τη διαδικασία, τα συναισθήματά τους, τα αποτελέσματα και την επίτευξη προσωπικών και μαθησιακών στόχων. Με την ολοκλήρωση της παρέμβασης θα πραγματοποιηθεί επιπλέον συνολική αποτίμηση της διαδικασίας εφ' όλης της ύλης από τον εκπαιδευτικό, λαμβάνοντας υπόψη την αξιολόγηση της διδακτικής ενότητας, τα αποτελέσματα της δραστηριότητας και την εξέταση των επιδιωκόμενων στόχων, δηλαδή σε ποιο βαθμό επετεύχθησαν ή όχι.

2.3.5. Σχέδιο διδασκαλίας

Πίνακας 1

Α. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ

Τίτλος

Μάθηση και Τρίτη ηλικία : Η χρήση των νέων τεχνολογιών

Ονοματεπώνυμο

Αγγελική Κεφαλά

Γνωστικό / διδακτικό αντικείμενο, θεματική / διδακτική ενότητα

Πρόγραμμα εκπαίδευσης ατόμων τρίτης ηλικίας

Ομάδα εφαρμογής

Εκπαίδευση ενηλίκων (άτομα 80 ετών και άνω)

Χρονική διάρκεια που απαιτείται

Μία διδακτική ενότητα (45 λεπτά)

Χώρος εφαρμογής

Φυσικός χώρος: Οικία των εκπαιδευόμενων

Προϋποθέσεις υλοποίησης

Απαραίτητη προϋπόθεση είναι ο υλικοτεχνικός εξοπλισμός και συγκεκριμένα μία συσκευή tablet και η σύνδεση στο διαδίκτυο. Πρέπει επίσης, οι εκπαιδευόμενοι να μην είναι εξοικειωμένοι με τη χρήση tablet.

Θεωρητικό πλαίσιο

Ο σχεδιασμός της διδακτικής ενότητας βασίζεται στις παιδαγωγικές αρχές της διερευνητικής προσέγγισης και της βιωματικής μάθησης. Το θεωρητικό υπόβαθρο αποτελέσαν βασικά σημεία της θεωρίας του Brunner (1960) για την ανακαλυπτική μάθηση και της κατασκευαστικής θεωρίας της μάθησης του Papert (1980)

Σκοπός

Ο γενικός σκοπός αφορά στη διερεύνηση των διαδικασιών μάθησης στη τρίτη ηλικία, μέσα από την αλληλεπίδραση των ηλικιωμένων με tablet.

Επιμέρους στόχοι

- Σε επίπεδο γνώσεων:

Αναμένεται οι ηλικιωμένοι να μάθουν χρησιμοποιούν μία εφαρμογή σε συσκευή tablet. Συγκεκριμένα θα μάθουν να ενεργοποιούν/ απενεργοποιούν και να φορτίζουν το τάμπλετ και να αναζητούν ειδήσεις, μέσω της μηχανής αναζήτησης Google.

- Σε επίπεδο ικανοτήτων:

Επιχειρείται να αναπτύξουν δεξιότητες, που θα τους βοηθήσουν να χειρίζονται βασικές λειτουργίες ενός τεχνολογικού μέσου και να μπορούν να εφαρμόσουν αποτελεσματικά τις γνώσεις τους στο μέλλον, όπως για παράδειγμα να αναζητούν πληροφορίες και να περιηγούνται στο διαδίκτυο.

- Σε επίπεδο στάσεων:

Επιδιώκεται οι ηλικιωμένοι εκπαιδευόμενοι να εξοικειωθούν με τις νέες τεχνολογίες και αναπτύξουν θετική στάση απέναντι στη χρήση τους.

Διδακτικές τεχνικές

- εισήγηση
- ερωτήσεις και απαντήσεις
- επίδειξη
- βιωματικές ανακαλυπτικές δραστηριότητες
- συζήτηση

Διδακτικές πρακτικές

- Ενθάρρυνση για ενεργό συμμετοχή
- Ανάπτυξη της πρωτοβουλίας και της αυτενέργειας

- Εξάσκηση στην κριτική και δημιουργική σκέψη
- Συνεχής ανατροφοδότηση

Οργάνωση της ομάδας

Οι εκπαιδευόμενοι εργάζονται ατομικά, ενώ ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι συντονιστικός και καθοδηγητικός.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Οι ΤΠΕ αξιοποιούνται σε επίπεδο διερεύνησης, μέσω της συμμετοχικής δραστηριότητας και μέσω της άντλησης πληροφοριών από το διαδίκτυο.

Πίνακας 2

Β. Περίγραμμα διδασκαλίας					
Στάδια πορείας διδασκαλίας	Υποενότητα	Χρόνος (σε λεπτά)	Διδακτική τεχνική	Εκπαιδευτικά μέσα	Προσδοκώμενα αποτελέσματα
	Αφόρμιση-Εντοπισμός	(5)	Ερωτήση - Απάντηση	Έντυπο υλικό	Ενεργοποίηση ενδιαφέροντος και κατανόηση των διδακτικών στόχων
	Διερεύνηση	(10)	Εισήγηση	Συσκευή τάμπλετ	Εμβάθυνση στο γνωστικό αντικείμενο
	Εφαρμογή-Λύση	(10)	Επίδειξη- Βιωματικές ανακαλυπτικές δραστηριότητες	Συσκευή τάμπλετ	Εξοικείωση με τη συσκευή και κατανόηση των λειτουργιών της
	Εμπέδωση	(10)	Άσκηση	Φύλλο εργασίας	Σύνδεση της θεωρίας με την πράξη
	Ανακεφαλαίωση	(5)	Συζήτηση	---	Επίτευξη των μαθησιακών στόχων
	Αξιολόγηση	(5)	Ατομική Δραστηριότητα	Γραπτή δοκιμασία	Κριτική ανάλυση της διαδικασίας

Κεφάλαιο 3: Αποτελέσματα

3.1. Περιγραφική Στατιστική ανάλυση

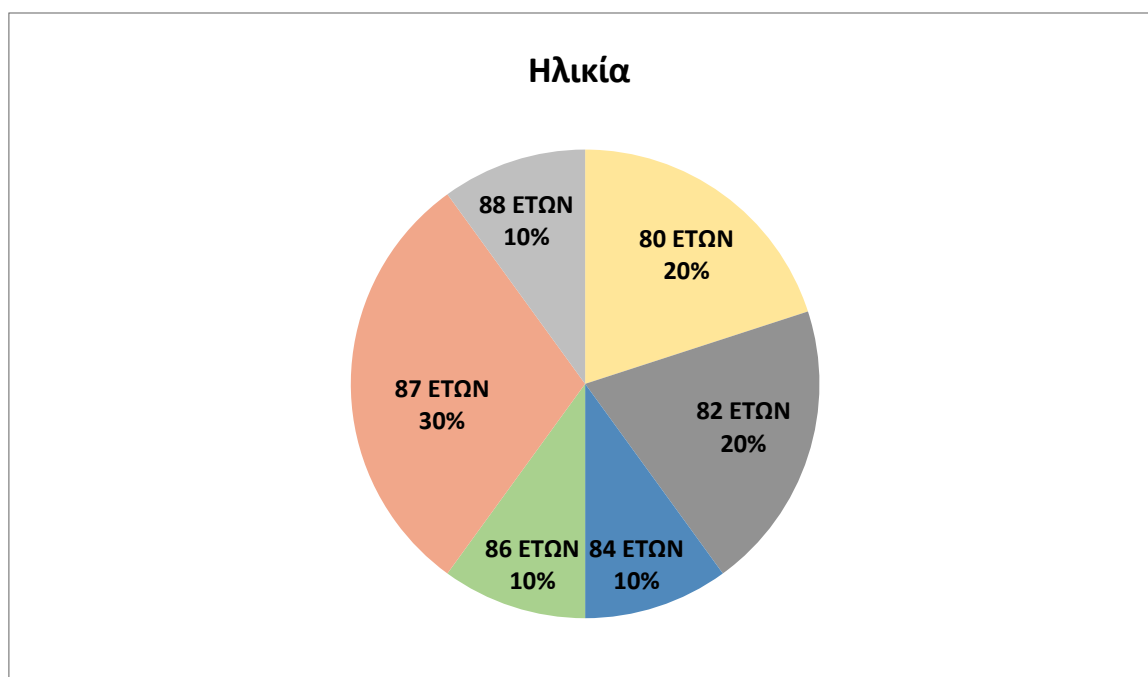
Για την επεξεργασία, ανάλυση και παρουσίαση των δεδομένων μας, χρησιμοποιήθηκαν μέθοδοι της περιγραφικής στατιστικής. Η περιγραφική στατιστική ασχολείται με μεθόδους οργάνωσης, σύνοψης και παρουσίασης δεδομένων (Παρασκευόπουλος, 1984). Οι απαντήσεις που δόθηκαν στο συνοπτικό ερωτηματολόγιο περιγράφονται ως απόλυτος αριθμός συχνοτήτων ή ως ποσοστά επί τις εκατό. Τα δεδομένα παρουσιάζονται ομαδοποιημένα με πινάκες και διαγράμματα.

3.1.1. Κοινωνικά - δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων

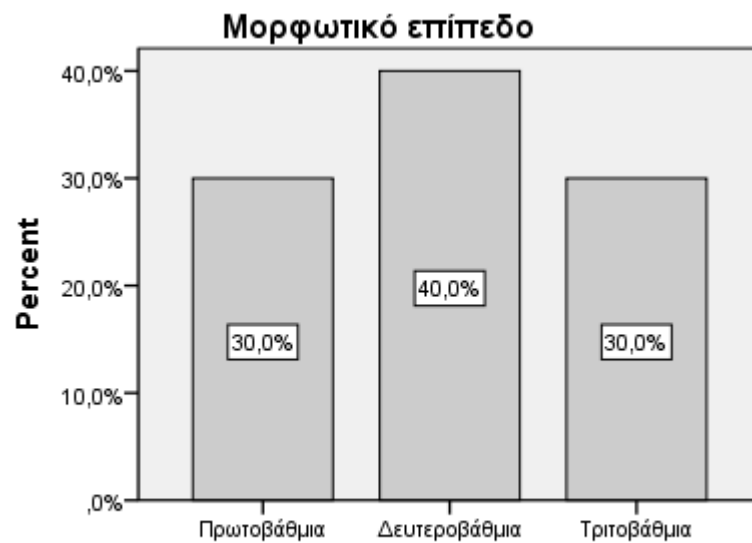
Οι συναντήσεις και οι παρεμβάσεις πραγματοποιήθηκαν και στους δέκα συμμετέχοντες, κανείς δεν ακύρωσε τη συμμετοχή του ή δε ζήτησε τη διακοπή κατά τη διάρκεια της δράσης.

Από τους δέκα συμμετέχοντες οι έξι ήταν γυναίκες και οι τέσσερις άνδρες, ενώ όλοι είναι από 80 έως 89 ετών. Ως προς την οικογενειακή κατάσταση ένας είναι έγγαμος, τρεις είναι διαζευγμένοι και έξι σε χηρεία. Ως προς το μορφωτικό τους επίπεδο τρεις είναι απόφοιτοι πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, τέσσερις είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας και τρεις είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 1

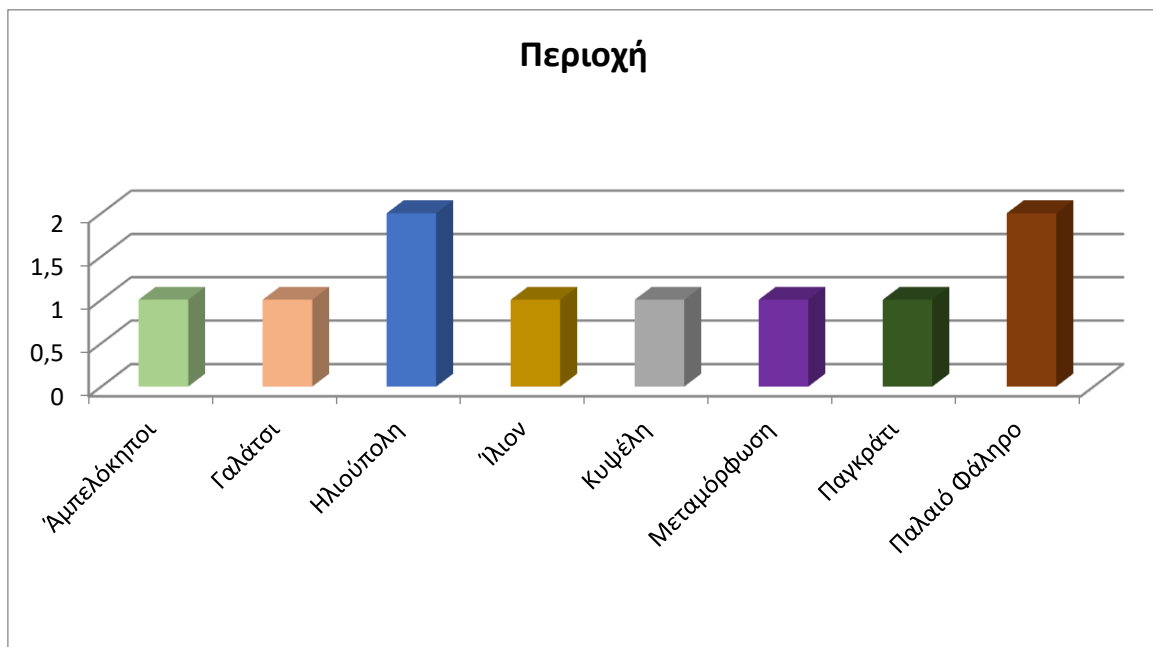

Διάγραμμα 2

Οι συμμετέχοντες διαμένουν στο νομό Αττικής και συγκεκριμένα στις περιοχές: Παγκράτι, Αμπελόκηποι, Παλαιό Φάληρο, Γαλάτσι, Κυψέλη, Ηλιούπολη, Ίλιον, Μεταμόρφωση. Οι 5 εκ των συμμετεχόντων δήλωσαν καλή οικονομική κατάσταση, οι 3 δήλωσαν μέτρια και 2 δήλωσαν κακή οικονομική κατάσταση.

Διάγραμμα 3

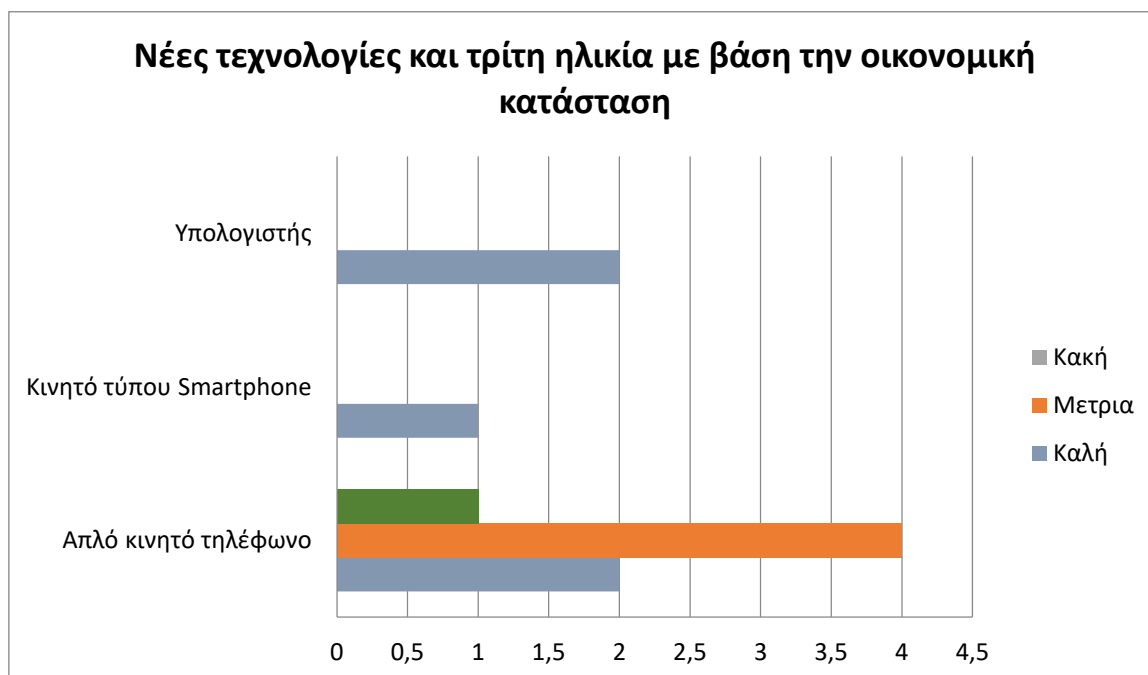
Ως προς τα ενδιαφέροντα τους, 8 στους 10 ανέφεραν ότι παρακολουθούν τηλεόραση, τέσσερις ανέφεραν επιπροσθέτως το ραδιόφωνο, πέντε ανέφεραν ότι απολαμβάνουν το διάβασμα και δύο ανέφεραν την ενασχόληση τους με υπολογιστή. Ανα-

φέρθηκαν ακόμη και άλλα ενδιαφέροντα, όπως είναι η συγγραφή και η λύση σταυρόλεξου.

3.1.2. Δεδομένα για τη σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες

Οι 8 στους 10 ηλικιωμένους διαθέτουν κινητό τηλέφωνο, εκ των οποίων οι 7 διαθέτουν απλό μοντέλο, παλιότερης τεχνολογίας και μόλις ένας διαθέτει συσκευή τύπου smartphone. Από τους 7 που διαθέτουν απλό μοντέλο, οι τέσσερις δήλωσαν ότι δε χρησιμοποιούν ιδιαίτερα το κινητό τους. Σχετικά με τη γνώση υπολογιστών, μόνο δύο άτομα ανέφεραν ότι γνωρίζουν να χειρίζονται και κατέχουν υπολογιστή. Θα πρέπει να σημειωθεί εδώ, η προϋπάρχουσα γνώση του υπολογιστή αλλά και η χρήση κινητού τύπου smartphone, φαίνεται ότι λειτουργούν θετικά στην εκμάθηση τάμπλετ, καθώς τα άτομα που κατείχαν τα παραπάνω, έδειξαν μεγαλύτερη άνεση, εξοικείωση αλλά και ευκολία στο χειρισμό της συσκευής, κατά τη μαθησιακή διαδικασία.

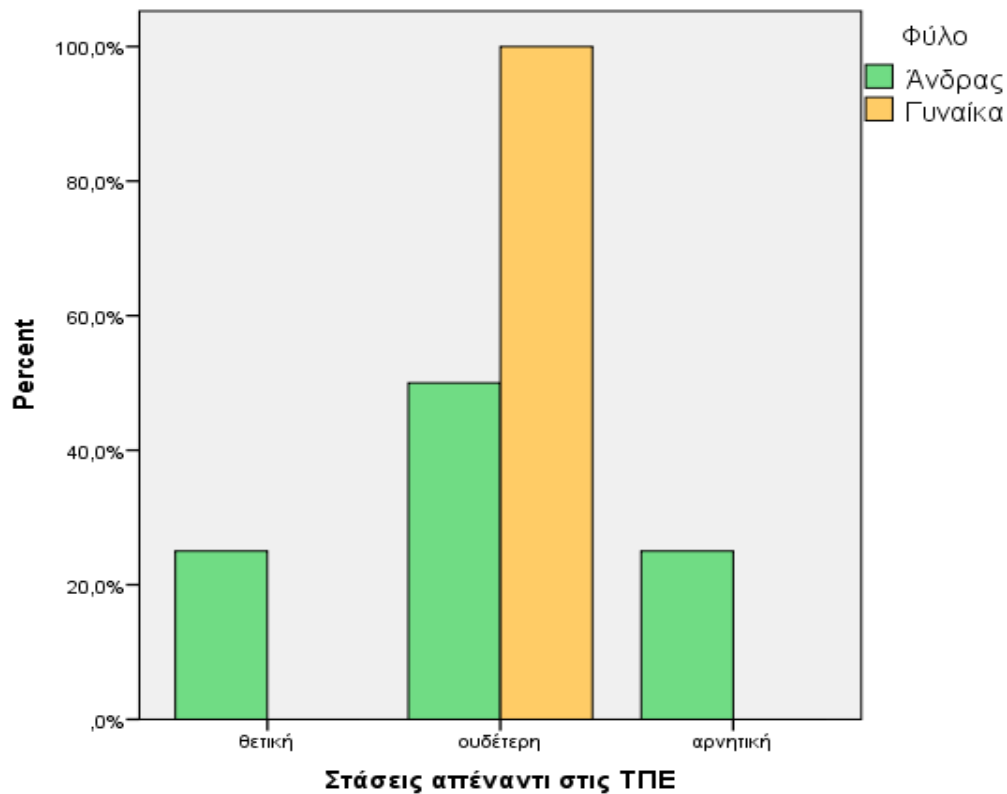
Διάγραμμα 4

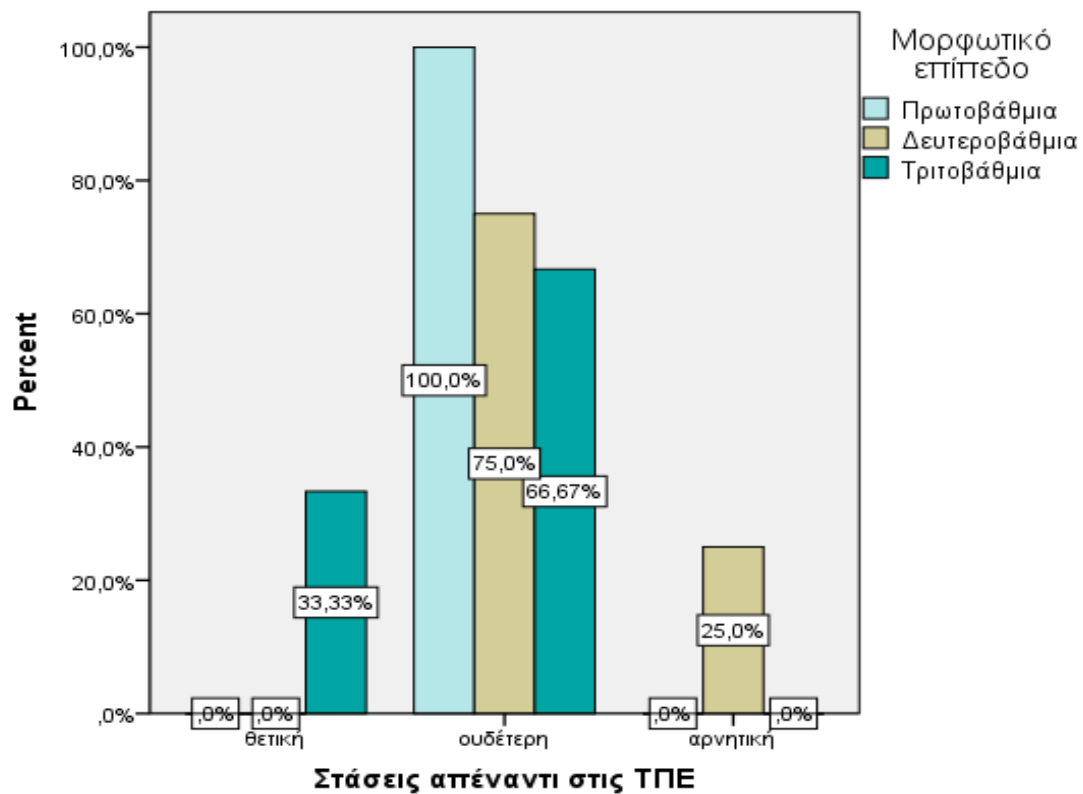
3.1.3. Δεδομένα για τις στάσεις των ηλικιωμένων απέναντι στις νέες τεχνολογίες

Οι συμμετέχοντες στην πλειοψηφία τους τηρούν μία ουδέτερη στάση απέναντι στις νέες τεχνολογίες, καθώς αναγνωρίζουν ότι συνοδεύονται από πολλαπλά οφέλη αλλά και εντοπίζουν και μειονεκτήματα. Οι 8 στους 10 χαρακτήρισαν τη στάση τους απέναντι στις ΤΠΕ ουδέτερη, 1 άτομο δήλωσε ότι έχει θετική στάση και 1 άτομο δήλωσε αρνητική στάση.

Διάγραμμα 5

Διάγραμμα 6

Στη συνέχεια, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να χαρακτηρίσουν την επιθυμία τους για νέες γνώσεις. Οι 5 δήλωσαν ότι τους αρέσει πολύ να μαθαίνουν νέα πράγματα, οι 4 ότι ενδιαφέρονται να αποκτήσουν νέες γνώσεις σε μέτριο επίπεδο και 1 άτομο δήλωσε ότι δεν ενδιαφέρεται καθόλου για την απόκτηση νέων γνώσεων. Παράλληλα, 5 άτομα δήλωσαν ότι τους ενδιαφέρει πολύ η εκμάθηση τάμπλετ, 4 ανέφεραν ότι τους ενδιαφέρει μέτρια και 1 άτομο δήλωσε ότι δεν ενδιαφέρεται καθόλου. Να αναφερθεί εδώ, ότι ορισμένα άτομα που απάντησαν ότι έχουν έντονη επιθυμία για νέες γνώσεις, χαρακτήρισαν το ενδιαφέρον τους μέτριο σχετικά με τη μάθηση της χρήσης τάμπλετ, ενώ συνέβη και το αντίστροφο.

Οι ηλικιωμένοι είναι ενήμεροι σχετικά με τις ευρείες δυνατότητες που προσφέρουν οι ΤΠΕ. Οι 4 από τους δέκα έχουν πολύ καλή εικόνα σχετικά με τις παροχές και δυνατότητες των ΤΠΕ, ενώ οι υπόλοιποι 6 έχουν μία ικανοποιητική εικόνα, καθώς γνωρίζουν τις βασικές λειτουργίες και δυνατότητες που παρέχει ένας υπολογιστής ή το διαδίκτυο.

Η επιθυμία για ενδεχόμενη χρήση μιας συσκευής tablet στο μέλλον αποτυπώθηκε ως εξής: 4 άτομα απάντησαν ότι θα ήθελαν μελλοντικά να χρησιμοποιήσουν μία τέτοια συσκευή, 3 άτομα απάντησαν ίσως και 3 άτομα απάντησαν αρνητικά.

3.1.4. Εμπόδια-προβλήματα σχετικά με την πρόσβαση στις νέες τεχνολογίες

Για με τα εμπόδια ή προβλήματα που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα ηλικιωμένο άτομο, σχετικά με τη ένταξη ή πρόσβαση τους στις νέες τεχνολογίες, αναφέρθηκε ως επικρατέστερο (από 5 άτομα) η έλλειψη εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες, ότι δηλαδή οι ηλικιωμένοι σε αντίθεση με τις νεότερες γενιές, δεν έχουν μεγαλώσει και αναπτυχθεί σε ένα περιβάλλον με ΤΠΕ. Είναι κάτι το οποίο συνάντησαν στην πορεία της ζωής τους και αδυνατούν ή δυσκολεύονται να το ακολουθήσουν. Επιπλέον, 3 άτομα ανέφεραν ως εμπόδιο ή πρόβλημα το οικονομικό κόστος. Εδώ, αναφέρονται στην αγορά ενός τεχνολογικού μέσου, στη σύνδεση στο διαδίκτυο και στην ενδεχόμενη παρακολούθηση προγράμματος εκμάθησης. Ακόμη, 1 άτομο ανέφερε ότι βασικό πρόβλημα είναι οι αλλαγές στις γνωστικές ικανότητες λόγω γήρατος και 1 άτομο ανέφερε ότι δεν υπάρχουν κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα στοχευμένα στις ανάγκες της τρίτης ηλικίας. Κανείς από τους ηλικιωμένους δεν ανέφερε ως εμπόδιο ή πρόβλημα τον ελεύθερο χρόνο. Επιπροσθέτως, μία εκ των ηλικιωμένων που απάντησε το οικονομικό κόστος ως εμπόδιο, συμπλήρωσε ως δεύτερο παράγοντα το μορφωτικό επίπεδο.

Στο παραπάνω ερώτημα, υπήρξε ακόμη μία κοινή παρατήρηση από 4 άτομα, που αφορούσε στην έλλειψη ενδιαφέροντος. Άτομα ανεξαρτήτως στάσεων, αντιλήψεων για τις νέες τεχνολογίες, ανέφεραν ότι ο βαθμός δυσκολίας εξαρτάται από την περιέργεια, την κινητοποίηση του ενδιαφέροντος και τη δύναμη της θέλησης. Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε ότι δεν έχουν μάθει να χειρίζονται τεχνολογικές συσκευές, διότι δεν τους ενδιέφερε ή θεωρούν ότι δεν είναι δύσκολο για κάποιον να μάθει να χρησιμοποιεί μία ανάλογη συσκευή, εφόσον το επιθυμεί πραγματικά και αν το προσπαθήσει.

3.2. Αποτελέσματα από την εκπαιδευτική παρέμβαση

3.2.1. Δεδομένα για τη μαθησιακή διαδικασία

Ως προς το βαθμό επιτυχίας, οι 8 στους δέκα κατάφεραν να ολοκληρώσουν επαρκώς τη διαδικασία. Ο βαθμός επιτυχίας καθορίστηκε από την άσκηση που ανατέθηκε στους ηλικιωμένους. Συγκεκριμένα, οι 5 από τους 10 συμμετέχοντες είχαν μία πάρα πο-

λύ καλή απόδοση και ολοκλήρωσαν επιτυχώς την άσκηση. Οι 3 ολοκλήρωσαν τη δραστηριότητα σε ικανοποιητικό βαθμό, καθώς σε ορισμένα σημεία χρειάζονταν ενίσχυση και καθοδήγηση από τον εκπαιδευτικό. Τέλος, οι 2 συμμετέχοντες δεν κατάφεραν να εφαρμόσουν αυτά που είχαν διδαχθεί και δε μπόρεσαν να ολοκληρώσουν την άσκηση. Παρόλο που υπήρχε η δυνατότητα παροχής κατευθύνσεων από τον εκπαιδευτή, σε αυτές τις δύο περιπτώσεις υπήρχε άρνηση και αδυναμία συγκέντρωσης, ενώ το ενδιαφέρον για τη διδακτική ενότητα ήταν ιδιαίτερα χαμηλό.

3.2.2. Απαντήσεις από την αυτό-αξιολόγηση των ηλικιωμένων

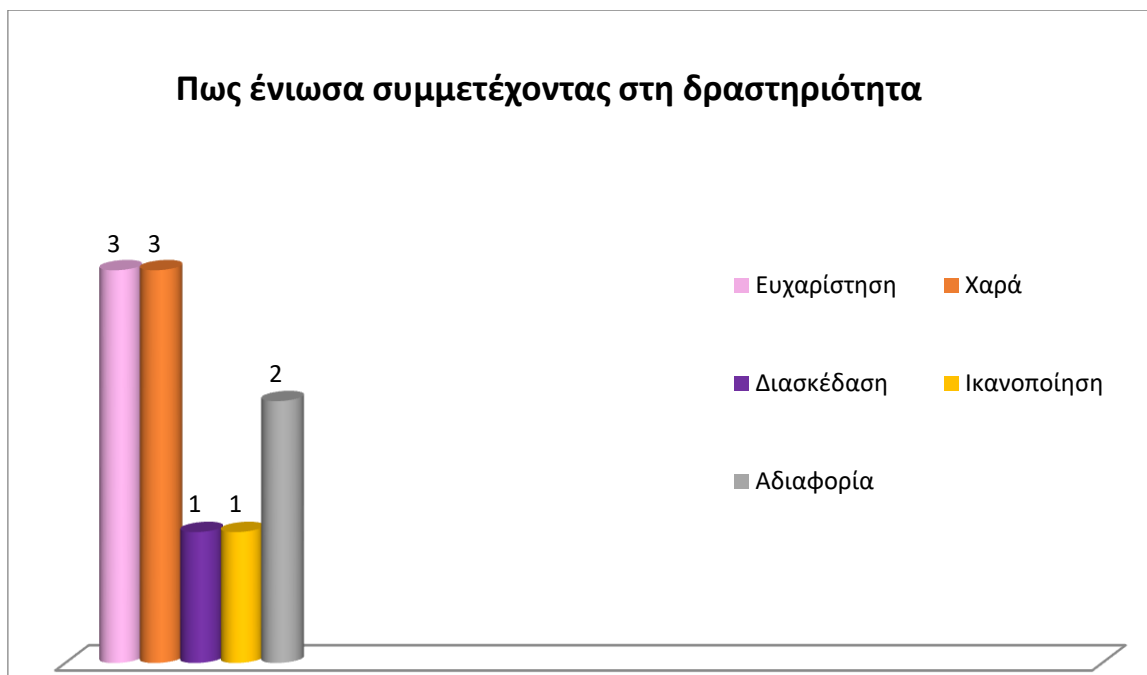
Η αυτό- αξιολόγηση των εκπαιδευομένων, μας έδωσε σημαντικές πληροφορίες τόσο για την προσωπική τους πορεία και προσπάθεια, αλλά επίσης, μέσω της αυτό-αξιολόγησης προέκυψαν στοιχεία, τα οποία συνέβαλαν στη δημιουργία μίας εποικοδομητικής ανατροφοδότησης, σχετικά με τον σχεδιασμό, την υλοποίηση της εκπαιδευτικής παρέμβασης και το ρόλο του εκπαιδευτή.

Θα αναφερθούμε στα πιο σημαντικά αποτελέσματα που λάβαμε από τη αυτό-αξιολόγηση. Στο Α' μέρος του φύλου αυτό- αξιολόγησης, *Η άποψη μου σχετικά με τη δραστηριότητα*, οι εκπαιδευόμενοι απάντησαν σε πέντε ερωτήσεις ανοικτού τύπου. Στα παρακάτω διαγράμματα βλέπουμε ομαδοποιημένα τις απαντήσεις των ηλικιωμένων, σχετικά με τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα τους.

Διάγραμμα 7

Διάγραμμα 8

Στο Β' μέρος της αυτό-αξιολόγησης οι εκπαιδευόμενοι αξιολόγησαν τον εαυτό τους σε σχέση με τη διδακτική ενότητα που παρακολούθησαν. Κανείς από τους συμμετέχοντες δε χαρακτήρισε την εκμάθηση τάμπλετ, ως μία διαδικασία «πάρα πολύ δύσκολη». Ως προς το βαθμό δυσκολίας λοιπόν, μόνο ένα άτομο δήλωσε ότι του φάνηκε «πολύ δύσκολο», 4 δήλωσαν «μέτρια», 2 δήλωσαν «λίγο» και 3 δήλωσαν «καθόλου» δύσκολο.

Ως προς την εκτίμηση των ικανοτήτων τους σχετικά με μία ενδεχόμενη μελλοντική εφαρμογή των γνώσεων τους, οι απαντήσεις διαμορφώθηκαν ως εξής: Οι 4 συμμετέχοντες ανέφεραν ότι μπορούν να πράξουν αυτό που έμαθαν «πολύ», 1 άτομο ανέφερε «πάρα πολύ», 2 ανέφεραν «μέτρια», 2 επίσης ανέφεραν «λίγο» και 1 άτομο δήλωσε ότι δε μπορεί «καθόλου» να το επαναλάβει.

Οι διδακτικοί στόχοι φαίνεται ότι έγιναν κατανοητοί από τους ηλικιωμένους, καθώς 6 άτομα δήλωσαν ότι κατάλαβαν τους στόχους «πολύ» και 4 άτομα δήλωσαν ότι τους κατανόησαν «πάρα πολύ».

Ο παρακάτω πίνακας περιλαμβάνει τις συγκεντρωτικές απαντήσεις των ηλικιωμένων, από το Β' μέρος του έντυπου αυτό-αξιολόγησης, *Αξιολόγηση του εαυτού μου σχετικά με το μάθημα :*

Πίνακας 3

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΩΝ				
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΜΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΠΟΛΥ	ΜΕΤΡΙΑ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
Έδειξα ενδιαφέρον στη διδακτική ενότητα;	5	3	1	1	-
Συμμετείχα ενεργά στη δραστη- ριότητα;	5	3	1	1	-
Κατανόησα τους στόχους;	4	6	-	-	-
Κατάλαβα τι πρέπει να μάθω;	5	5	-	-	-
Πόσο δύσκολο μου φάνηκε;	-	1	4	2	3
Χρειάζομαι περισσότερη εξάσκηση;	3	2	1	4	-
Ήθελα περισσότερη βοήθεια από τον εκπαιδευτή;	-	-	1	-	9
Μπορώ μελλοντικά να κάνω αυτό που έμαθα;	1	4	2	2	1

3.3. Ανάλυση των αποτελεσμάτων

3.3.1. Έλεγχος υποθέσεων

Αρχικά θέλουμε να διερευνήσουμε αν το φύλο των εκπαιδευόμενων επηρεάζει την επίδοση τους στην εκμάθηση της λειτουργίας tablet και συγκεκριμένα στο χειρισμό της μηχανής αναζήτησης. Οι ερευνητικές υποθέσεις έχουν διαμορφωθεί ως εξής:

H0: Η επίδοση των εκπαιδευόμενων στην εκμάθηση χειρισμού της μηχανής αναζήτησης σχετίζεται με το φύλο.

H1: Η επίδοση των εκπαιδευόμενων στην εκμάθηση χειρισμού της μηχανής αναζήτησης δε σχετίζεται με το φύλο.

Για να μπορέσουμε να μετρήσουμε την επίδοση των εκπαιδευόμενων, οι ασκήσεις βαθμολογήθηκαν και στη συνέχεια αντιστοιχήσαμε το επίπεδο της επίδοσης με το βαθμό επιτυχίας. Δηλαδή, η άριστη επίδοση κυμαίνεται στους βαθμούς 9 έως 10, η μέτρια επίδοση ορίστηκε από 6 έως 8 και η χαμηλή επίδοση (ανεπιτυχής) ορίστηκε από 5 και κάτω.

Πίνακας 4

Statistics		
Επίδοση εκπαιδευόμενων		
N	Valid	10
	Missing	0
Mean		7,8000
Std. Error of Mean		,66332
Median		8,5000
Mode		9,00
Std. Deviation		2,09762
Variance		4,400
Skewness		-1,387
Std. Error of Skewness		,687
Kurtosis		,720
Std. Error of Kurtosis		1,334
Range		6,00
Minimum		4,00
Maximum		10,00
Percentiles	25	7,0000
	50	8,5000
	75	9,0000

Η μέση τιμή (mean) του δείγματος μας πληροφορεί ότι οι εκπαιδευόμενοι είχαν ικανοποιητική απόδοση με μέσο όρο 7.8. Η τυπική απόκλιση (std. deviation) , δηλαδή οι βαθμοί των εκπαιδευομένων που φαίνονται να απέχουν από το μέσο όρο, είναι περίπου 2 μονάδες . Ο πιο συχνός βαθμός κατά τη βαθμολογία είναι το 9. Η διάμεσος (median) του δείγματος είναι 8,5 και η διασπορά (variance) είναι 4,4. Το τυπικό σφάλμα του μέσου όρου (std. error of mean) μας πληροφορεί ότι αν το δείγμα μας ήταν αρκετά μεγαλύτερο, οι μέσοι όροι θα μπορούσαν να παρουσιάσουν απόκλιση έως και 66%.

Παρακάτω θα εξετάσουμε πως διαμορφώθηκαν τα δεδομένα μας, με βάση το φύλο των εκπαιδευόμενων:

Πίνακας 5

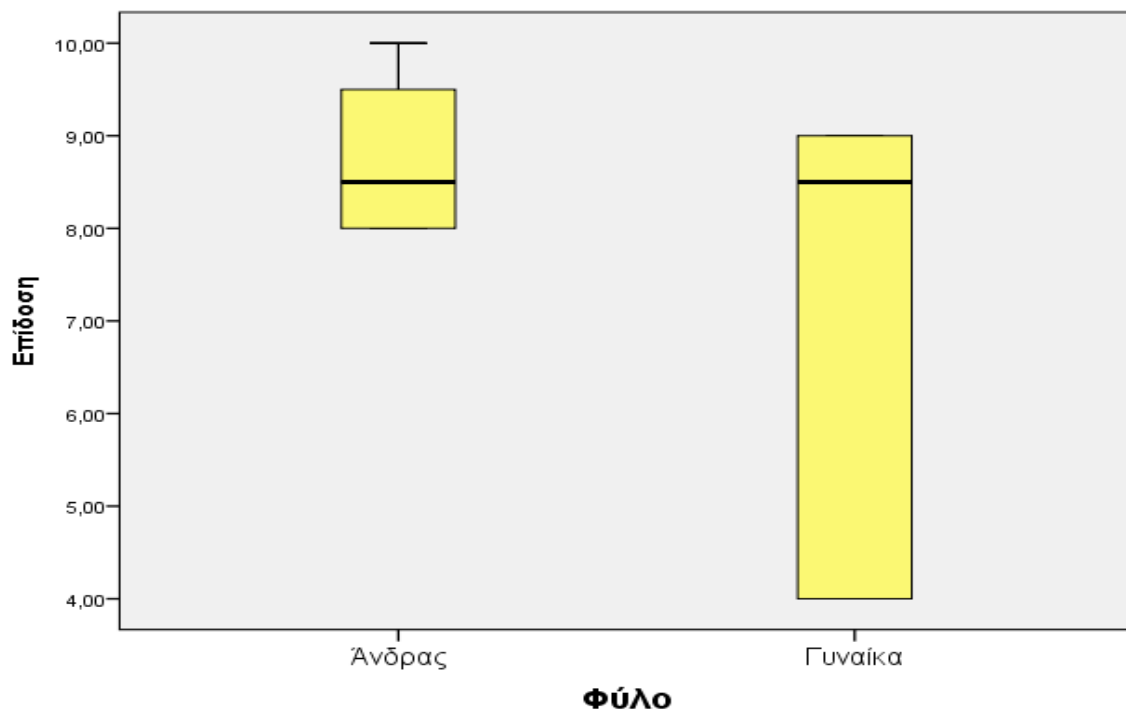
Επίδοση Γυναικών				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 4	2	33,3	33,3	33,3
8	1	16,7	16,7	50,0
9	3	50,0	50,0	100,0
Total	6	100,0	100,0	

Πίνακας 6

Επίδοση Ανδρών				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid 8	2	50,0	50,0	50,0
9	1	25,0	25,0	75,0
10	1	25,0	25,0	100,0
Total	4	100,0	100,0	

Οι βαθμοί επίδοσης για τους άνδρες κυμαίνονται από 8 έως 10, ενώ για τις γυναίκες από 4 έως 9. Οι βαθμοί ανάλογα με το φύλο απεικονίζονται στο παρακάτω θηκόγραμμα.

Διάγραμμα 9

Πίνακας 7

Statistics			Statistics		
Επίδοση Γυναικών			Επίδοση Ανδρών		
N	Valid	6	N	Valid	4
	Missing	0		Missing	0
Mean		7,1667	Mean		8,7500
Std. Error of Mean		1,01379	Std. Error of Mean		,47871
Median		8,5000	Median		8,5000
Mode		9,00	Mode		8,00
Std. Deviation		2,48328	Std. Deviation		,95743
Variance		6,167	Variance		,917
Skewness		-,871	Skewness		,855
Std. Error of Skewness		,845	Std. Error of Skewness		1,014
Kurtosis		-1,915	Kurtosis		-1,289
Std. Error of Kurtosis		1,741	Std. Error of Kurtosis		2,619
Range		5,00	Range		2,00
Minimum		4,00	Minimum		8,00
Maximum		9,00	Maximum		10,00
Percentiles	25	4,0000	Percentiles	25	8,0000
	50	8,5000		50	8,5000
	75	9,0000		75	9,7500

Όπως παρατηρούμε η επίδοση των ανδρών υπερέρχει έναντι των γυναικών (μέσος όρος γυναικών= 7.1 , μέσος όρος ανδρών= 8,7). Δεχόμαστε την υπόθεση H_0 , καθώς υπάρχει διαφορά μεταξύ των μέσων όρων της βαθμολογίας γυναικών και ανδρών και είναι πιθανό το φύλο να έχει κάποια επίδραση στην επίδοση των εκπαιδευόμενων. Ωστόσο λόγω του μικρού δείγματος, η υπεροχή των ανδρών, δε μπορεί να θεωρηθεί σε καμία περίπτωση, σίγουρη ή υπαρκτή για τον πληθυσμό.

Στη συνέχεια, θα εξετάσουμε αν η εκμάθηση της χρήσης τάμπλετ, εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο των συμμετεχόντων. Έτσι, διαμορφώθηκαν οι εξής υποθέσεις:

H0: Το μορφωτικό επίπεδο των ηλικιωμένων έχει σημαντική επίδραση στην εκμάθηση της λειτουργίας μιας συσκευής τάμπλετ.

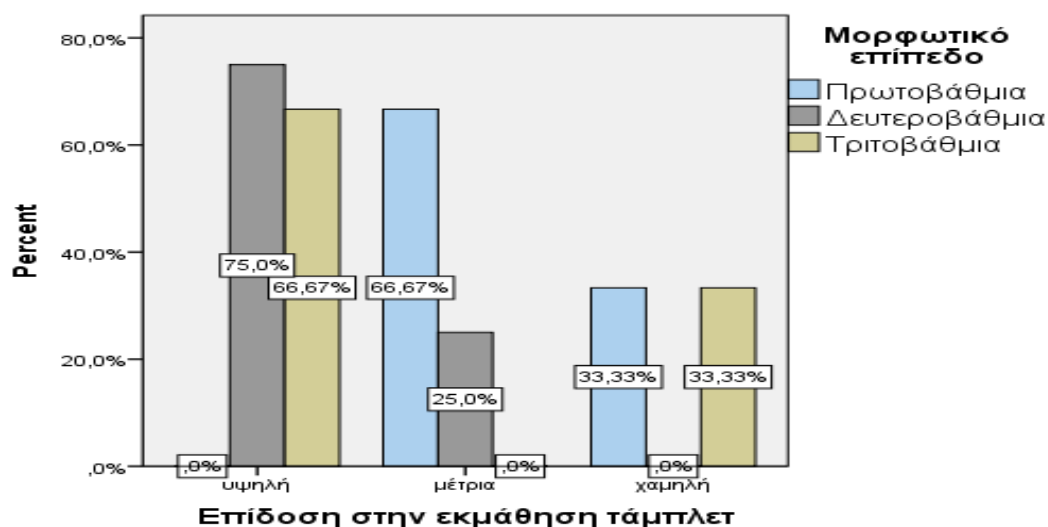
H1: Το μορφωτικό επίπεδο των ηλικιωμένων δεν έχει σημαντική επίδραση στην εκμάθηση της λειτουργίας μιας συσκευής τάμπλετ.

Πίνακας 8

Μορφωτικό επίπεδο * Επίδοση στην εκμάθηση τάμπλετ Crosstabulation					
		Επίδοση στην εκμάθηση τάμπλετ			Total
		υψηλή	μέτρια	χαμηλή	
Μορφωτικό επίπεδο	Count	0	2	1	3
	Πρωτοβάθμια % within Μορφωτικό επίπεδο	0,0%	66,7%	33,3%	100,0%
	Count	3	1	0	4
	Δευτεροβάθμια % within Μορφωτικό επίπεδο	75,0%	25,0%	0,0%	100,0%
	Count	2	0	1	3
	Τριτοβάθμια % within Μορφωτικό επίπεδο	66,7%	0,0%	33,3%	100,0%
Total		5	3	2	10
		50,0%	30,0%	20,0%	100,0%

Παρατηρούμε ότι από τους συμμετέχοντες που ολοκλήρωσαν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, κανένας δεν είχε υψηλή επίδοση στην εκμάθηση της συσκευής τάμπλετ. Συγκεκριμένα, 2 άτομα είχαν μέτρια επίδοση και 1 άτομο είχε χαμηλή επίδοση. Οι συμμετέχοντες που έχουν ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, είχαν το υψηλότερο ποσοστό επιτυχίας, καθώς κανένα άτομο δεν είχε χαμηλή επίδοση, μάλιστα 3 άτομα είχαν υψηλή επίδοση και 1 άτομο είχε μέτρια. Από τους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης 2 άτομα είχαν υψηλή επίδοση και 1 άτομο είχε χαμηλή.

Διάγραμμα 10

Η παραπάνω συσχέτιση των δύο μεταβλητών μας δίνει τη δυνατότητα να οδηγηθούμε σε ορισμένα συμπεράσματα για τη σχέση της εκμάθησης τάμπλετ με το μορφωτικό επίπεδο. Με βάση λοιπόν τα δεδομένα μας, καταλήγουμε στο ότι η εκμάθηση τάμπλετ δεν εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο, καθώς οι συμμετέχοντες που ολοκλήρωσαν την άσκηση προέρχονται από όλα τα μορφωτικά επίπεδα. Απορρίπτουμε την υπόθεση H_0 και δεχόμαστε την H_1 , ότι δηλαδή το μορφωτικό επίπεδο των ηλικιωμένων δεν έχει σημαντική επίδραση στην εκμάθηση της λειτουργίας μιας συσκευής τάμπλετ.

Ωστόσο, θα μπορούσαμε να πούμε ότι η διαμόρφωση των δεδομένων, μας προσφέρει επιπλέον σημαντικές πληροφορίες και μπορούν να αναπτυχθούν ορισμένες παρατηρήσεις σχετικά με την επίδραση του μορφωτικού επιπέδου στην εκμάθηση ταμπλέτα, τις οποίες θα επισημάνουμε στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο 4: Συζήτηση

4.1. Ευρήματα της έρευνας

Εκτιμούμε ότι η παρέμβαση ολοκληρώθηκε με επιτυχία ως προς τη συλλογή των απαραίτητων δεδομένων για την ερευνητική διαδικασία και ως προς τους μαθησιακούς και διδακτικούς στόχους. Το τελευταίο επιβεβαιώνεται αφενός, από την παρατήρηση και αξιολόγηση του εκπαιδευτικού κατά τη διάρκεια της δράσης και αφετέρου, από τις απαντήσεις που έδωσαν οι ηλικιωμένοι στα δικά τους φύλλα αξιολόγησης. Θετικό κριτήριο, επίσης, αποτέλεσε η θετική στάση των ηλικιωμένων απέναντι στην έρευνα και η ως επί των πλείστων ενεργή συμμετοχή τους, κατά την εκπαιδευτική παρέμβαση.

Η αρχική μας ερευνητική υπόθεση, ότι η επίδοση των εκπαιδευόμενων στην εκμάθηση χειρισμού της μηχανής αναζήτησης σχετίζεται με το φύλο, επαληθεύτηκε. Εκ των αποτελεσμάτων, πρόεκυψε διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών, σχετικά με την επίδοση τους. Συνεπώς, το φύλο φαίνεται να έχει κάποια επίδραση στην εκμάθηση νέων τεχνολογιών, για τα άτομα που ανήκουν στη τρίτη ηλικία.

Για τη δεύτερη ερευνητική μας υπόθεση, τα αποτελέσματα της μελέτης, δείχνουν ότι τα ηλικιωμένα άτομα μπορούν μάθουν να χειρίζονται βασικές λειτουργίες στο τάμπλετ, ανεξαρτήτως της μόρφωσής τους. Όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, οι συμμετέχοντες που ολοκλήρωσαν επιτυχώς την άσκηση και πέτυχαν τους μαθησιακούς στόχους, προέρχονταν από διαφορετικά μορφωτικά επίπεδα. Δε μπορούμε ωστόσο να αγνοήσουμε τις διαφοροποιήσεις που πρόεκυψαν με βάση το μορφωτικό επίπεδο. Για παράδειγμα, κανείς από τους απόφοιτους της πρωτοβάθμιας δεν ολοκλήρωσε την άσκηση με υψηλή επίδοση. Επιπλέον, οι δύο από τους τρεις συμμετέχοντες που προέρχονται από τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, πραγματοποίησαν την άσκηση με υψηλή επίδοση.

Θα μπορούσαμε λοιπόν να καταλήξουμε στο γεγονός ότι, η εκμάθηση είναι σαφώς επιτεύξιμη ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου, ωστόσο ο βαθμός επιτυχίας ή καλύτερα, η επίδοση των συμμετεχόντων φαίνεται ότι επηρεάζεται ως ένα βαθμό από τη μόρφωση. Προς αυτή την κατεύθυνση, παρατηρήθηκε επίσης, ότι τα άτομα υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου που εφάρμοσαν ορθά την άσκηση, παρουσίασαν μεγαλύτερη άγνηση στη χρήση της συσκευής και ολοκλήρωσαν την εργασία τους σε μικρότερο χρόνο. Βέβαια, ο χρόνος δεν αποτέλεσε δείκτη μέτρησης για την παρούσα μελέτη, αναφέρεται

μόνο στην προκειμένη περίπτωση, ως παρατήρηση. Θα μπορούσε βέβαια σε μελλοντική ανάλογη μελέτη, να αποτελέσει ένα εκ των ζητούμενων, προς διερεύνηση.

Όπως ήταν αναμενόμενο, οι δύο συμμετέχοντες που γνωρίζουν να χρησιμοποιούν υπολογιστή εξοικειώθηκαν περισσότερο με τα τάμπλετ συγκριτικά με τους υπόλοιπους και ολοκλήρωσαν την εργασία με μεγαλύτερη ευκολία. Ο ένας μάλιστα εν των δύο, κατέχει κινητό τηλέφωνο τύπου smartphone, όποτε γνώριζε ήδη να χειρίζεται μία συσκευή αφής και παρουσίασε την υψηλότερη επίδοση.

Η γενική στάση των ηλικιωμένων απέναντι στις νέες τεχνολογίες χαρακτηρίζεται από ουδετερότητα και μετριοπάθεια, τόσο από τους ίδιους τους ηλικιωμένους όσο και από τη συνολική παρατήρηση της παρέμβασης. Στην πλειοψηφία τους οι ηλικιωμένοι αναγνωρίζουν τα πολλαπλά οφέλη που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες, εντοπίζουν όμως και αρνητικά στοιχεία και ομολογούν ότι δεν είναι εξοικειωμένοι με τις ΤΠΕ.

Μία μικρή επιτυχία της παρέμβασης είναι ότι, ακόμη και οι περιπτώσεις ατόμων που δήλωσαν περισσότερο επιφυλακτικοί απέναντι στις νέες τεχνολογίες, μετά την παρέμβαση έδειξαν θετικό ενδιαφέρον προς την ενασχόληση με τη συσκευή tablet, διατυπώνοντας ερωτήσεις για τη χρήση της ή ακόμη, ορισμένοι εκφράζοντας την επιθυμία τους να χρησιμοποιήσουν μελλοντικά μια τέτοια συσκευή. Οι περισσότεροι θεωρούσαν πριν την παρέμβαση ότι θα δυσκολευτούν να ανταπεξέλθουν, ενώ τελικά το αποτέλεσμα τους εξέπληξε ευχάριστα, αφού διαπίστωσαν ότι η λειτουργία είναι απλούστερη έναντι των προσδοκιών τους.

Όσον αφορά τα προβλήματα ή εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι ηλικιωμένοι, σχετικά με τη ένταξη ή πρόσβαση τους στις νέες τεχνολογίες, οι συμμετέχοντες ανέδειξαν ως σημαντικότερο την έλλειψη εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες. Εντοπίζουν το ψηφιακό χάσμα που υπάρχει ανάμεσα στους ίδιους και τις νεότερες γενιές και θεωρούν ότι είναι δύσκολο να ακολουθήσουν τη τάση της τεχνολογίας ή να ενταχθούν στις νέες συνθήκες. Αλλά εμπόδια όπως το οικονομικό κόστος, οι αλλαγές στις γνωστικές ικανότητες λόγω γήρατος, η ανυπαρξία κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τη τρίτη ηλικία, αναφέρθηκαν ως σημαντικά αλλά σε μικρότερο ποσοστό. Ο ελεύθερος χρόνος δε αναφέρθηκε από κανένα άτομο, ως πρόβλημα ενασχόλησης με τις ΤΠΕ.

Πολλοί από τους συμμετέχοντες παρατήρησαν ότι η έλλειψη ενδιαφέροντος, καθόρισε την μη ενασχόληση τους με τις ΤΠΕ. Σε όλα τα επίπεδα η παρέμβαση είχε σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να αποτελεί μία ελκυστική εκπαιδευτική διαδικασία, όπου

κανείς συμμετέχων δε θα νιώσει βαρετά, άβολα ή αδιάφορα. Είναι σημαντικό η εκπαίδευση να διεξάγεται σε ένα χαλαρό και υποστηρικτικό περιβάλλον και να δίνεται επαρκής χρόνος, ώστε οι εκπαιδευόμενοι να μην νιώθουν αισθήματα βιασύνης (Czaja κ.α., 2006).

Μπορούμε να πούμε ότι η ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος, που αποτελεί κατά την κρίση μας έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες για την επίτευξη της μάθησης, είχε ικανοποιητική απήχηση. Αυτό το ερέθισμα σε συνδυασμό με την αμεσότητα της διαδικασίας και το βιωματικό χαρακτήρα της μάθησης, θεωρούμε ότι συνέβαλλαν σημαντικά, όχι μόνο στην ανάπτυξη μίας θετικής εικόνας για τις ΤΠΕ, αλλά και στην ομαλή εξέλιξη της διαδικασίας, καθώς με αυτό το τρόπο το ενδιαφέρον ήταν έντονο και υπήρχε ενεργή συμμετοχή σε όλη τη διάρκεια της δράσης, ενώ κανείς δεν αποσύρθηκε ή δε ζήτησε τη διακοπή της δραστηριότητας.

4.2. Περιορισμοί της έρευνας

Ο μεγαλύτερος περιορισμός της έρευνας είναι το μέγεθος του δείγματος. Ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι σημαντικά μικρός, όποτε το δείγμα δε μπορεί να θεωρηθεί αντιπροσωπευτικό. Δεν είναι δυνατό να γενικεύσουμε τα αποτελέσματα μας, ούτε να εξαγάγουμε συμπεράσματα που αφορούν τον ευρύτερο πληθυσμό. Παρ' όλα αυτά, όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο, η παρούσα μελέτη επιχειρεί τη διερεύνηση της επικρατούσας κατάστασης, όσον αφορά τη χρήση των νέων τεχνολογιών από ηλικιωμένα άτομα υπό το πρίσμα της μάθησης και αποσκοπεί στη δημιουργία μίας ικανοποιητικής εικόνας γύρω από το θέμα, που θα μπορεί ενδεχομένως να αποτελέσει τη βάση για περαιτέρω έρευνα.

Ένας ακόμη περιορισμός αφορά στον αριθμό των παρεμβάσεων. Θεωρούμε, ότι για να υπάρξει ολοκληρωμένη και σταθερή εικόνα σχετικά με την αφομοίωση της νέας γνώσης από τα ηλικιωμένα άτομα, θα χρειαζόταν τουλάχιστον μία επαναληπτική παρέμβαση μέσα στο επόμενο χρονικό διάστημα, προκειμένου να εξετάσουμε σε ποιο βαθμό μπορούν τα άτομα να επεξεργαστούν και να επαναφέρουν όσα έχουν διδαχθεί.

4.3. Σύνδεση με τη βιβλιογραφία

Τα αποτελέσματα της μελέτης συμφωνούν σε γενικές γραμμές με την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Στη μελέτη μας, όπως σε άλλες έρευνες, παρατηρείται ότι το τάμπλετ ως

τεχνολογικό μέσο δε δυσκολεύει ιδιαίτερα τους ηλικιωμένους, αντιθέτως φαίνεται ότι είναι πιο προσιτό στο χειρισμό του. Τα τάμπλετ προσφέρουν λιγότερη πολυπλοκότητα σε σύγκριση με άλλα λειτουργικά συστήματα, λόγω της δυνατότητας αφής που διαθέτουν (Varportzis, Martin, Gow, 2017).

Η άποψη των ηλικιωμένων ότι δε χρησιμοποιούν τις νέες τεχνολογίες, λόγω της μη εξοικείωσης τους με τις ΤΠΕ, εξηγείται με το γεγονός ότι οι νέες τεχνολογίες δεν είναι σχετικές με τη ζωή τους, καθώς θεωρούν ότι δεν τους είναι αναγκαίες ή δε βρίσκουν στη χρήση τους κάτι ενδιαφέρον (Selwyn κ.α., 2003). Οι συμμετέχοντες αισθάνονται ανεπάρκεια σε σχέση με νεότερες γενιές και συγκρίνονται με τους νέους, οι οποίοι γνωρίζουν πώς να χρησιμοποιούν την τεχνολογία από πολύ μικρή ηλικία (Varportzis κ.α., 2017). Άλλα πιθανά εμπόδια μπορούν να θεωρηθούν η πολυπλοκότητα, η έλλειψη αξιολόγων προγραμμάτων και οικονομικοί λόγοι (Πατσή, 2013; Heart & Kalderon, 2013)

Οι ηλικιωμένοι αξιολόγησαν θετικά την εμπειρία τους για την περιήγηση στο διαδίκτυο και έμειναν ικανοποιημένοι από τη χρήση τάμπλετ (Varportzis κ.α., 2017), ενώ ορισμένοι από αυτούς θα ήθελαν να το ξανά χρησιμοποιήσουν μελλοντικά (Varportzis κ.α., 2017, Heinz κ.α., 2013 και Mitzner κ.α., 2010). Αναγνωρίζουν τις ευρείες δυνατότητες των νέων τεχνολογιών (Mitzner κ.α., 2010) και ενθουσιάζονται με την πρόσβαση σε πληθώρα πληροφοριών ανά πάσα στιγμή (Selwyn κ.α., 2003).

Η σχέση των ηλικιωμένων με τις νέες τεχνολογίες αποτυπώνεται περίπου, όπως σε ανάλογες έρευνες. Για παράδειγμα, στη μελέτη μας μόλις ένα άτομο δήλωσε ότι ιδιοκτήτης και χρήστης κινητού τύπου smartphone. Αντίστοιχες μελέτες έχουν δείξει ότι η ιδιοκτησία και χρήση κινητού smartphone στη τρίτη ηλικία, φαίνεται ότι κυμαίνεται σε χαμηλά επίπεδα (Zickuhr, Madden, 2012: 7-8), ενώ άλλες μελέτες αναφέρουν ότι η χρήση μειώνεται σημαντικά στα άτομα 80 ετών και άνω (Anderson, Perrin 2017: 6).

Τυχόν διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο, έχουν προκύψει και από άλλες έρευνες. Προηγούμενες μελέτες διαπίστωσαν ότι οι άνδρες είναι πιθανότερο να χρησιμοποιούν ή να διαθέτουν τεχνολογικό εξοπλισμό σε σύγκριση με τις γυναίκες (Wilson κ.α., 2003, Pinkard, 2005). Επίσης, μία έρευνα (Czaja κ.α., 2006) διαπίστωσε ότι οι ηλικιωμένες γυναίκες σε αντίθεση με τους άνδρες, χρησιμοποίησαν κατά την παρέμβαση λιγότερους τύπους τεχνολογίας, ήταν πιο ανήσυχες και είχαν λιγότερο θετικές αντιλήψεις σχετικά με τους υπολογιστές. Ωστόσο, δεν εντοπίσαμε κάποια βιβλιογραφική πηγή που να συμφωνεί με το αποτέλεσμα μας, ότι δηλαδή, οι άνδρες ενδέχεται να παρουσιάζουν

υψηλότερη επίδοση έναντι των γυναικών, κατά την εκμάθηση μίας τεχνολογικής συσκευής.

Τα ευρήματα της έρευνας μας επιτρέπουν να επισημάνουμε ότι δεν υπάρχουν καθοριστικοί παράγοντες για την εκμάθηση και χρήση των νέων τεχνολογιών. Αντιθέτως, πρόκειται για ένα περισσότερο περίπλοκο ζήτημα, στο οποίο πρέπει να μελετηθούν διάφορα στοιχεία, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικό-δημογραφικών παραγόντων, των παραμέτρων συμπεριφοράς και των γνωστικών ικανοτήτων (Czaja κ.α., 2006). Οι επιλογές των ανθρώπων για τη χρήση μιας συγκεκριμένης τεχνολογίας δεν μπορούν να εξηγηθούν μόνο από την ηλικία ή την εκπαίδευσή τους, απαιτούν επίσης εκτιμήσεις άλλων ψυχολογικών παραγόντων (Czaja κ.α., 2006).

4.4. Συμπεράσματα

Τα ερωτήματα που τίγονται σε αυτό το σημείο, είναι τα εξής: κατά πόσο τελικά εφικτό να διδαχθεί ένα ηλικιωμένο άτομο τις νέες τεχνολογίες και κατά συνέπεια να ενταχθεί στο ψηφιακό κόσμο που επικρατεί στη σύγχρονη καθημερινότητα; Επίσης, έχει οφέλη η τρίτη ηλικία από την εκμάθηση και χρήση των νέων τεχνολογιών;

Ένα ηλικιωμένο άτομο μπορεί να διδαχθεί τις νέες τεχνολογίες. Παρά το γεγονός ότι οι περισσότεροι ενήλικες καθώς μεγαλώνουν δεν είναι σε θέση να επεξεργαστούν τον ίδιο όγκο πληροφοριών και επιπλέον το κάνουν πιο αργά και με λιγότερο αποδοτικό τρόπο, εντούτοις οι ηλικιωμένοι μπορούν να έχουν ανάλογες μαθησιακές επιδόσεις με αυτές των νεότερων εκπαιδευομένων, υπό την προϋπόθεση ότι διαθέτουν τον απαραίτητο χρόνο και τα κατάλληλα κίνητρα (Αλεξανδράκης, 2018: 68). Προς αυτή την κατεύθυνση, καθοριστικός είναι ο ρόλος του εκπαιδευτή, ο οποίος θα πρέπει να προσαρμόσει την εκπαιδευτική διαδικασία με προσιτό τρόπο, ανάλογα με τις εξατομικευμένες ανάγκες του εκπαιδευόμενου και λαμβάνοντας υπόψη το υπόβαθρο του. Θα πρέπει να ενθαρρύνει για την ενεργή συμμετοχή του και να εστιάσει στο βιωματικό χαρακτήρα της μάθησης.

Μία σημαντική δυσκολία, στα πλαίσια της εκπαίδευσης ενήλικων, είναι το γεγονός ότι, το άτομο καλείται να καταρρίψει αυτά που έχει μάθει ή να ενσωματώσει τη νέα γνώση, σε αυτά που ήδη γνωρίζει. Ειδικότερα, στην περίπτωση των ηλικιωμένων, οι οποίοι συνοδεύονται από εμπειρίες, βιώματα και γνώσεις, η αφομοίωση της γνώσης, καθίσταται ως μία σύνθετη διαδικασία. Πολλές φορές, ο υπάρχουσες γνώσεις μπορεί να

είναι εσφαλμένες, να είναι συναισθητικά επιφορτισμένες ή να εμπεριέχουν προκαταλήψεις και στερεοτυπικές αντιλήψεις. Συνήθως, κάτι τέτοιο δε γίνεται αντιληπτό από την πλευρά του εκπαιδευόμενου και εκεί έγκειται ο ρόλος του εκπαιδευτή. Να κατευθύνει, δηλαδή, τους εκπαιδευόμενους προκειμένου να αναστοχαστούν, να αμφισβητήσουν τις υπάρχουσες γνώσεις όπου αυτό είναι αναγκαίο, να αποδεχθούν τη νέα γνώση ή να την εντάξουν σε αυτά που έχουν ήδη μάθει.

Η ενασχόληση με τις νέες τεχνολογίες μπορεί να έχει πολύ θετικές επιπτώσεις στην ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων. Αρχικά, η χρήση ποικίλων επιλογών, όπως η ενημέρωση, το διάβασμα, οι οικονομικές συναλλαγές, η επικοινωνία, τα παιχνίδια δημιουργούν συναισθήματα αυτοεκτίμησης, δημιουργικότητας, ενδυνάμωσης και μπορούν να λειτουργήσουν ως αντισταθμιστικοί παράγοντες στη μείωση του άγχος και στην κοινωνική απομόνωση. Επιπλέον, η δραστηριοποίηση και η ενεργητικότητα των ηλικιωμένων στις νέες τεχνολογίες διευκολύνουν την πρόσβαση τους σε υπηρεσίες και αγαθά, περιορίζοντας έτσι τυχόν διακρίσεις, μειώνουν το ψηφιακό χάσμα και ενισχύουν την ισότητα. Οι ΤΠΕ αποτελούν πηγή κοινωνικής υποστήριξης και βελτίωσης της ζωής των ηλικιωμένων αλλά και μέσο πρόσβασης για τη μάθηση, για την πληροφόρηση σε θέματα υγείας, για την επικοινωνία με οικογένεια και φίλους και γενικότερα, ως μέσο ένταξης στην κοινωνία ως πολίτες (Czaja κ.α., 2006, Selwyn κ.α., 2003)

Θα πρέπει όμως να αναφέρουμε ότι δεν αρκεί μόνο η γνώση του χειρισμού μιας συσκευής, για την ένταξη ενός ηλικιωμένου άτομου στις νέες τεχνολογίες. Σύμφωνα με τον Warschauer (2003), η πιο σημαντική παράμετρος για την πρόσβαση στις ΤΠΕ είναι η ικανότητα των ατόμων να χρησιμοποιούν τις συσκευές, ώστε να εμπλέκονται σε ουσιαστικές κοινωνικές πρακτικές. Σύμφωνα με την ίδια προσέγγιση, υπάρχουν εξίσου σημαντικές προϋποθέσεις για την ένταξη στις ΤΠΕ, όπως οι φυσικοί πόροι (πρόσβαση σε υπολογιστές και δίκτυα), οι ψηφιακοί πόροι (ψηφιακό περιεχόμενο που διατίθεται στο διαδίκτυο), οι ανθρώπινοι πόροι (γραμματισμός και εκπαίδευση για τη χρήση ΤΠΕ) και οι κοινωνικοί πόροι (δομές που υποστηρίζουν την πρόσβαση στις Τ.Π.Ε). Συνεπώς, δε μπορούμε να αγνοήσουμε τα εμπόδια που προκύπτουν και το βαθμό δυσκολίας, ως προς την ένταξη.

Αναγκαία και πρωταρχικής σημασίας, θεωρούμε, πως αποτελεί η λειτουργία κοινωνικών δομών με κατάλληλα εκπαιδευτικά προγράμματα, που θα ενισχύουν τη συμμετοχή των ηλικιωμένων στην εκμάθηση των νέων τεχνολογιών και θα παρέχουν τα κατάλ-

ληλα εφόδια για την απόκτηση της γνώσης. Βέβαια, για το σχεδιασμό κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, κρίνεται αναγκαίο να ληφθούν υπόψη οι στάσεις και ανάγκες των ηλικιωμένων, όπως η ικανοποίηση που μπορεί να τους προσφέρουν, η βοήθεια και χρησιμότητα που μπορεί να έχουν, η αίσθηση ότι βρίσκονται σε επαφή με άλλους, η εμπειρία και οι μαθησιακές μέθοδοι που πρέπει να ανταποκριθούν σε σωματικούς ή πνευματικούς περιορισμούς (González, Ramírez, Viadel, 2012).

Έρευνες που έχουν διεξαχθεί στο διεθνή χώρο αλλά και στη χώρα μας, δείχνουν ότι η συμμετοχή ατόμων της τρίτης ηλικίας σε προγράμματα εκπαίδευσης στις ΤΠΕ, παρότι δε συνοδεύεται πάντοτε από τα επιθυμητά αποτελέσματα, συμβάλλει στη διαμόρφωση θετικών στάσεων, στην ανάπτυξη αυτοπεποίθησης και στην αναγνώριση των δυνατοτήτων που προσφέρουν στην επικοινωνία με τους συνανθρώπους τους, στην παροχή ιατρικών υπηρεσιών, στην ψυχαγωγία και στη συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή (Αλεξανδράκης, 2017:67)

Η εμπλοκή των ηλικιωμένων σε μία μαθησιακή διαδικασία, μπορεί να συμβάλει με πολλούς τρόπους στη βελτίωση της καθημερινότητας και της ποιότητας ζωής τους. Η συνεχής ανάμειξη των ηλικιωμένων στη μάθηση, μπορεί να τους βοηθήσει να συμβαδίσουν με τις τρέχουσες εξελίξεις, να αναπτύξουν επίγνωση των κοινωνικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων και του ρόλου τους στην κοινωνία (Purdie, Boulton-Lewis, 2003). Η δυνατότητα των ηλικιωμένων να διατηρούν μια καλή φυσική και πνευματική κατάσταση, καθώς και να είναι κοινωνικά ενεργοί, εξαρτάται εν μέρει και από τη συνεχή συμμετοχή τους στις εκπαιδευτικές και γενικότερα μαθησιακές διαδικασίες (Boulton-Lewis, 2010; Purdie & Boulton-Lewis, 2003).

4.5. Προτάσεις – Προοπτικές

Η μελέτη διερεύνησε τις διαδικασίες μάθησης στη τρίτη ηλικία, επισήμανε τις γενικές στάσεις των ηλικιωμένων απέναντι στις ΤΠΕ και ανέδειξε πιθανούς παράγοντες, που μπορεί να εμποδίσουν τη χρήση της τεχνολογίας. Το δείγμα μας όμως περιελάμβανε μόνο μεγαλύτερους ηλικιωμένους, δηλαδή 80-89 ετών. Το ηλικιακό εύρος περιορίστηκε για να συμβάλει στον έλεγχο των πιθανών αποτελεσμάτων, ωστόσο σε μελλοντική μελέτη, θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον η επέκταση του ηλικιακού ορίου, προκειμένου να διερευνηθούν τυχόν διαφοροποιήσεις που μπορούν να προκύψουν ανάλογα με την ηλικία (π.χ. νεότεροι και μεγαλύτεροι ηλικιωμένοι). Θα ήταν επίσης χρήσιμο σε ενδεχόμενη

μελλοντική μελέτη, να ληφθεί μεγαλύτερο δείγμα, έτσι ώστε να προκύψουν ικανά και αντιπροσωπευτικά αποτελέσματα για τον πληθυσμό.

Μία εκτενέστερη προσέγγιση του θέματος, θα είχε επίσης ερευνητικό ενδιαφέρον, υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει η δυνατότητα διάθεσης του απαραίτητου χρόνου, που απαιτεί μία τέτοια μελέτη. Σε αυτή την περίπτωση, οι ηλικιωμένοι θα μπορούσαν να ενταχθούν σε μία παρέμβαση που θα περιλάμβανε περισσότερες ενότητες. Τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα θα εξετάζονταν μέσα από μία μακροπρόθεσμη οπτική, ενώ με αυτό τον τρόπο, δηλαδή μέσω της συχνότερης αλληλεπίδρασης, θα μπορούσαμε να έχουμε περισσότερα σαφή αποτελέσματα για τα εμπόδια και τις αντιλήψεις των ηλικιωμένων, σχετικά με την ένταξη τους στις νέες τεχνολογίες. Προς μία τέτοια κατεύθυνση, η χρήση τάμπλετ θα μπορούσε να εξετασθεί και ως πιθανό μέσο βελτίωσης για την ψυχική υγεία και για την ποιότητα ζωής των ηλικιωμένων.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Boulton – Lewis, G. M. (2010)** Education and Learning for the Elderly: Why, How, What. *Educational Gerontology*, 36(3), pp. 213-228. Διαθέσιμο online στο: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03601270903182877> στις 09/02/2019
- Creswell, J.W. (1998)** *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Traditions*. London and Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Creswell, J.W. and Plano Clark, V.L. (2010)** *Designing and Conducting Mixed Methods Research*. Second Edition. London: SAGE Publications, Inc.
- Czaja, S. J., Charness, N., Fisk, A. D., Hertzog, C., Nair, S. N., Rogers, W. A. and Sharit, J., (2006)** Factors predicting the use of technology: findings from the Center for Research and Education on Aging and Technology Enhancement (CREATE). *Psychol. Aging* 21, pp. 333–352. Διαθέσιμο online στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1524856/> στις 09/02/2019
- Czaja, S. J., Lee, C. C., Branham, J. and Remis, P. (2012)** OASIS connections: results from an evaluation study. *Gerontologist* 52, pp. 712–721. Διαθέσιμο online στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/22403164> στις 10/03/2019
- Erstad, O. (2006)** A new direction? Digital literacy, student participation and curriculum reform in Norway. *Education and Information Technologies*, 11(3), 415–429
- European Commission (2011)** *Key Data on Learning and Innovation through ICT at School in Europe 2011*. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency. Διαθέσιμο online στο: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/8f864668-0211-4a40-bc14-65bf1a97b6a8> στις 10/03/2019
- European Commission (2015)** *Growing the European silver economy*. Background paper. Διαθέσιμο online στο: <http://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/active-healthy-ageing/silvereco.pdf> στις 10/03/2019
- European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing (2016)** *Innovation Age-Friendly Buildings Cities and Environments*. ACTION GROUP D4 – 2016-2018. Διαθέσιμο online στο: <https://ec.europa.eu/eip/ageing/sites/eipaha/files> στις 10/03/2019

Field, J. (2012) Is Lifelong Learning Making a Difference? Research - Based Evidence on the Impact of Adult Learning. In D. Aspin, J. Chapman, K. Evan & R. Bagnall (Eds.), *Second International Handbook of Lifelong Learning*. Springer: Dordrecht, pp. 887-897

Giddens, A. and Griffiths, S. (2006) *Sociology* (5th edition). Cambridge: Polity Press.

Gonzalez, A., Ramirez, P. M. and Viadel, V. (2012) Attitudes of the Elderly Toward Information and Communications Technologies, *Educational Gerontology* 38 (9), pp. 585-594.

Διαθέσιμο online στο

<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03601277.2011.595314> στις 10/03/2019

Hague, C. and Payton, C., (2010) Digital literacy across the curriculum. United Kindom: Futurelab. Διαθέσιμο online στο:

<https://www.nfer.ac.uk/publications/FUTL06/FUTL06casestudies.pdf> στις 10/04/2019

Heart, T. and Kalderon, E. (2013) Older adults: Are they ready to adopt health-related ICT?, *International journal of medical informatics*. 82(11), 209-231. Διαθέσιμο online στο:

<https://doi.org/10.1016/j.ijmedinf.2011.03.002> στις 10/04/2019

Heinz, M., Martin, P., Margrett, J.A., Yearns, M., Franke, W., Yang, H.I., Wong, J.

and Chang, C.K. (2013) Perceptions of technology among older adults. *J. Gerontol. Nurs*, 39 (1), pp. 42-51. Διαθέσιμο online στο:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23244061> στις 10/03/2019

International ICT Literacy Panel. (2002) Digital transformation: a framework for ICT literacy. *Educational Testing Service*. Διαθέσιμο online στο:

https://www.ets.org/research/policy_research_reports/publications/report/2002/cijk στις 10/04/2019

Jones-Kavalier, B. and Flannigan, S. (2006) *Connecting the digital dots: literacy of the 21st century (educause quarterly)* \textbar educause. Διαθέσιμο online στο:

<https://er.educause.edu/articles/2006/1/connecting-the-digital-dots-literacy-of-the-21st-century> στις 10/04/2019

Karavidas, M., Lim, N. K. and Katsikas, S., L. (2005) The effects of computers on older adult users. *Computers in human behaviour*. 21(5), 697-711. Διαθέσιμο online στο:

<https://www.sciencedirect.com/science/article/> στις 10/04/2019

Macionis, J. and Plummer, K. (2008) *Sociology: A Global Introduction* (4th edition). England: Pearson Education.

Magsamen-Conrad, K., Upadhyaya, S., Joa, C. Y. and Dowd, J. (2015) Bridging the divide: Using UTAUT to predict multigenerational tablet adoption practices. *Computers in human behavior*, 50, pp 186-196.

Marquie, J.C., Jourdan –Boddaert, L. and Huet, N. (2002) Do older adults underestimate their actual computer knowledge? *Behavior & Information Technology*, vol. 21, no. 4, pp. 273- 280. Διαθέσιμο online στο: <https://www.researchgate.net/publication/220208674> στις 10/02/2019

Mitzner, T. L., Boron, J. B., Fausset, C. B., Adams, A. E., Charness, N., Czaja, S. J., Dijkstra, K., Fisk, A.D., Rogers, W. A. and Sharit, J. (2010) Older adults talk technology: technology usage and attitudes. *Comput. Human Behav.* 26, pp. 1710–1721. Διαθέσιμο online στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20967133> στις 10/02/2019

Morris, R., Hitch, G., Graham, K. and Bussey, T. (2006) Learning and Memory. In: *Cognitive Systems Information Processing Meets Brain Science*, Elsevier: Academic Press, pp 193-235

Papert, S. (1980) *Mindstorms - Children, Computers and Powerful Ideas*, Basic Books Inc. Publishers, New York.

Pinkard, N. (2005) How the perceived masculinityand/or femininity of software applications influences students' software preferences. *Journal of Educational Computing Research*. 32, pp. 57–78. Διαθέσιμο online στο: <https://www.researchgate.net/publication/234647977> στις 09/02/2019

Purdie, N. and Boulton-Lewis, G. (2003) The learning needs of older adults. *Educational Gerontology*, 29 (2), pp. 129-149. Διαθέσιμο online στο: <http://doi.org/10.1080/713844281> στις 10/03/2019

Roupa, Z., Nikas, M., Gerasimou, E., Zafeiri, V., Giasyrani, L., Kazitori, E. and Sotiropoulou, P. (2010) The use of technology by the elderly. *Health Science Journal*, 4 (2), pp. 118-126. Διαθέσιμο online στο: <http://www.hsj.gr/medicine/the-use-of-technology-by-the-elderly.pdf> στις 10/02/2019

Selwyn, N. (2004) The information aged: A qualitative study of older adult’s use of information and communications technology. *Journal of Aging Studies*, 18, 369–384

Selwyn, N., Gorard, S., Furlong, J. and Madden, L. (2003) Older adults use of information and communications technology in everyday life. *Ageing and Society*, 23(5), pp. 561-582.

Διαθέσιμο online στο: <https://www.researchgate.net/publication/232006254> στις 06/03/2019

Senkbeil, M., Ihme, J. M. and Wittwer, J. (2013) The test of technological and information literacy (TILT) in the national educational panel study: development, empirical testing, and evidence for validity. *Journal for Educational Research Online*, 5(2), 139–161.

Shapira, N., Barak, A. and Gal, I. (2007) Promoting older adults' well-being through Internet training and use. *Ageing and mental health*. 11(5), 477-484. Διαθέσιμο online στο: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13607860601086546> στις 10/03/2019

Turner, P., Turner, S. and Van de Walle, G. (2007) How older people account for their experiences with interactive technology. *Behaviour & Information Technology*, 26(4), 287–296.

Vaportzis, E., Giatsi, Clausen, M. and Gow, A.J. (2017) Older Adults Perceptions of Technology and Barriers to Interacting with Tablet Computers: A Focus Group Study. *Front. Psychol.*, 8, 1687. Διαθέσιμο online στο: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2017.01687/full> στις 06/03/2019

Vaportzis, E., Martin, M. and Gow, A. J. (2017) A Tablet for healthy ageing: the effect of a tablet computer training intervention on cognitive abilities in older adults. *Am. J. Geriatr. Psychiatry*, 25 (8), pp. 841-851. Διαθέσιμο online στο: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5444526/> στις 09/02/2019

Warschauer, M. (2003) *Technology and social inclusion : Rethinking the digital divide*. Cambridge, Mass: MIT Press.

Wilson, K. R., Wallin, J. S. and Reiser, C. (2003) Social stratification and the digital divide. *Social Science Computer Review*, Rev. 21, pp. 133–143. Διαθέσιμο online στο: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.831.7634&rep=rep1&type=pdf> στις 10/03/2019

Witte, J., C. and Mannon, S., E. (2010) *The Internet and social inequalities*. New York, NY: Routledge.

Zickuhr K. and Madden M. (2012) Older adults and internet use, *Pew Research Center's Internet & American Life Project*. Διαθέσιμο online στο: <https://www.pewinternet.org/2012/06/06/older-adults-and-internet-use/> στις 09/02/2019

Ελληνική

Αγγελόπουλος, Η., Καραγιάννης, Π., Καραντζής, Ι., Φραγκούλης Ι. και Φωκάς, Ε. (2004)

Η διδασκαλία των μαθημάτων του Δημοτικού σχολείου με τη χρήση ηλεκτρονικού υπολογιστή, Αθήνα: Καλειδοσκόπιο.

Αλεξανδράκης, Δ. (2017) *Η χρήση των υπολογιστών και του διαδικτύου από ηλικιωμένα*

άτομα και η πρόθεσή τους για συμμετοχή σε προγράμματα εκπαίδευσης στις ΤΠΕ, Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών–Επιστημονικών Θεμάτων, Τεύχος 12ο, 64-77. Διαθέσιμο

online στο: https://erkyna.gr/e_docs/periodiko/dimosieyseis/pliinfoforiki/t12-05.pdf στις 6/3/2019

Αλεξανδράκης, Α. και Αλεξανδράκης, Δ. (2018) Διερεύνηση της πρόθεσης συμμετοχής

των ατόμων της Τρίτης Ηλικίας σε εκπαιδευτικά προγράμματα στις ΤΠΕ μέσω της αξιοποίησης του Μοντέλου Τεχνολογικής Αποδοχής 2, *Εκπαιδευτικός Κύκλος* 6 (1), σ. 65-85

Αντωνιάδου, Ε., Ζυγούρης, Σ. και Τσολάκη, Μ. (2017) *Αύξηση της προσδόκιμης διάρκειας*

ζωής : Πηγή προβλημάτων ή βιολογικό προνόμιο, Επιστημονική Επετηρίδα Παιδαγωγικού Τμήματος Νηπιαγωγών Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Διαθέσιμο online στο:

https://www.researchgate.net/profile/Stelios_Zygouris/publication/320417424 στις 09/02/2019

Bigge, M. L. (1990) *Θεωρίες μάθησης*, μτφ Κάντας Α. και Χαντζή Α., Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη

Bruner, J. (1960) *Η Διαδικασία της Παιδείας*, μτφρ Κληρίδη Χ., Αθήνα : Καραβία

Γενική Γραμματεία Δια Βίου Μάθησης (2013) *Εθνικό Πρόγραμμα Δια Βίου Μάθησης 2013-2015, Στρατηγικό Πλαίσιο*, Αθήνα: Γ.Γ.Δ.Β.Μ

Δαρδαβέσης, Θ. (1999) *Εισαγωγικά στοιχεία γηριατρικής και γεροντολογίας στα θέματα γηροψυχολογίας και γεροντολογίας*, Ελληνική Εθνική Εταιρεία Γήρατος, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 33-34

Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (1999) *Έλληνες Ηλικιωμένοι Πολίτες. Παρελθόν – Παρόν – Μέλλον*. Αθήνα: Έλλην.

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (2010) *Ανάπτυξη της Δια Βίου Μάθησης και λοιπές διατάξεις*, τεύχ. Α', Αρ. Φύλλου 163, Νόμος 3879, Εθνικό Τυπογραφείο: Αθήνα, σ. 3.401-3.426.

European Commission (2001) Education & Culture. Διαθέσιμο online στο: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2001/EL/1-2001-678-EL-F1-1.Pdf> στις 09/02/2019.

Θωίδης, Ι. (2000) Σχολείο και ελεύθερος χρόνος. Συμβολή στη προβληματική του ελεύθερου χρόνου στα πλαίσια της λειτουργίας των σχολείων πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Διδακτορική διατριβή. Φλώρινα. Διαθέσιμο online στο <https://www.didaktorika.gr/eadd/handle/10442/12015> στις 09/02/2019

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). Ποιοτικές Μέθοδοι Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες. Αθήνα: Κριτική

Καμπακάκη, Ε. (2015) Οι Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας ως παράγοντας ένταξης: Η περίπτωση της Τρίτης Ηλικίας, Μεταπτυχιακή Εργασία, Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Κόκκος, Α., (2006) Εκπαίδευση ενηλίκων : ανιχνεύοντας το πεδίο, Αθήνα: Μεταίχμιο.

Κόμης, Β. (2004) Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών. Αθήνα: Νέες Τεχνολογίες.

Κυριαζή, Ν. (2009) Η Κοινωνιολογική Έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών, (εκδ.14η). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Κυρίδης, Α., Δρόσος, Β. και Τσακίρίδου, Ε. (2003) Ποιος φοβάται τις νέες τεχνολογίες: οι απόψεις και οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης για την εισαγωγή της Πληροφοριακής Επικοινωνιακής Τεχνολογίας στο ελληνικό Δημοτικό Σχολείο: ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ. Αθήνα: Τυπωθήτω –Γιώργος Δαρδανός

Kunter, C., Egger, R., Huber, E., Zimmer, G. and Painter, A. (2008) Το εγχειρίδιο sage. Λευκωσία. Διαθέσιμο online στο: http://sage.sosumedia-uv.dk/doc/handbook/handbook_greek.pdf στις 09/02/2019

Ματσαγγούρας, Η. (1997) Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας: Στρατηγικές Διδασκαλίας, Αθήνα: Gutenberg

Παρασκευόπουλος, Ι. (1984) Στοιχεία περιγραφικής και επαγωγικής στατιστικής. Αθήνα: Ιδίου.

Πατσή, Σ. (2013) Η χρήση της τεχνολογίας από τους ηλικιωμένους της περιφέρειας Θεσσαλίας και οι στάσεις και οι απόψεις για το σύστημα υγείας τους. Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Διαθέσιμο online στο: <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/44065/11982.pdf> στις 10/03/2019

Public Issue (2011) Έρευνα Κοινής Γνώμης επί Ζητημάτων Δια Βίου Μάθησης, διαθέσιμο online στο <https://www.publicissue.gr/1654/dia-viou-mathisi/#3> στις 09/02/2019

Σολωμονίδου, Χ. (2007) Νέες Τεχνολογίες. Στο: Π. Ξωχέλλης, (επιμ.). *Λεξικό της Παιδαγωγικής*. Θεσσαλονίκη: Αδελφοί Κυριακίδη Α.Ε

Τάσση, Ο. (2014) Οι σχέσεις των εκπαιδευτικών με τις Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνιών στο σχολείο. *Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών- Επιστημονικών Θεμάτων* τ.1, σ. 200-215.

Φύκαρης, Ι. (2016) Η εφαρμοστική δυναμική των θεωριών μάθησης στη διδακτική διαδικασία, *Επιστημονική Επετηρίδα*, Τομ. 9, Ιωάννινα: Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. Διαθέσιμο online στο: <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/jret/article/view/9223/10788> στις 09/02/2019

Ψυχάρης, Σ. (2004) *Εισαγωγή των τεχνολογιών πληροφορίας και επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Παπαζήση

Πηγές εικόνων

Εικόνα 1: <https://www.google.com/search?tbm=isch&q>

Εικόνα 2: <https://www.nfer.ac.uk/publications/FUTL06/FUTL06casestudies.pdf>

Κατάλογος πινάκων και διαγραμμάτων

Πίνακας 1: Παρουσίαση του σχεδίου διδασκαλίας

Πίνακας 2: Περίγραμμα διδασκαλίας

Πίνακας 3: Συγκεντρωτικές απαντήσεις από την αυτό-αξιολόγηση των εκπαιδευόμενων

Πίνακας 4: Στατιστικοί δείκτες για τη συνολική επίδοση των εκπαιδευόμενων

Πίνακας 5: Επίδοση γυναικών

Πίνακας 6: Επίδοση ανδρών

Πίνακας 7: Στατιστικοί δείκτες για την επίδοση ανάλογα με το φύλο

Πίνακας 8: Επίδοση ανάλογα με το μορφωτικό επίπεδο

Διάγραμμα 1: Ηλικία δείγματος

Διάγραμμα 2: Μορφωτικό επίπεδο

Διάγραμμα 3: Περιοχή

Διάγραμμα 4: Νέες τεχνολογίες και τρίτη ηλικία με βάση την οικονομική κατάσταση

Διάγραμμα 5: Στάσεις απέναντι στις ΤΠΕ με βάση το φύλο

Διάγραμμα 6: Στάσεις απέναντι στις ΤΠΕ με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Διάγραμμα 7: Εντυπώσεις από τη μαθησιακή διαδικασία

Διάγραμμα 8: Συναισθήματα από τη μαθησιακή διαδικασία

Διάγραμμα 9: Βαθμός επίδοσης με βάση το φύλο

Διάγραμμα 10: Επίδοση με βάση το μορφωτικό επίπεδο

Παράρτημα

1. Ερωτηματολόγιο – Ιστορικό ηλικιωμένου

Α' Μέρος (Προσωπικά Στοιχεία)			
(α) Φύλο	Άρρεν ☐ ☐		
(β) Ημερομηνία γέννησης		Ηλικία	
(γ) Τόπος διαμονής			
(δ) Οικογενειακή κατάσταση	Άγαμος/η Χήρα ☐ ☐ Έγγαμος/ η Διζωνός/η ☐ ☐		
(ε) Μορφωτικό επίπεδο	Πρωτοβάθμια ☐ οβάθμια Τριτοβάθμια ☐ ☐		
(στ) Οικονομική κατάσταση	Καλή ☐ Κακή ☐ ☐		
(ζ) Ψυχική- διανοητική διαύγεια	Ναι ☐ ☐		
(η) Ενδιαφέροντα	Διάβασμα Ραδιόφωνο ☐ ☐ Τηλεόραση Υπολογιστής ☐ ☐ Άλλο ☐		
Β' Μέρος (Σχέση με τις ΤΠΕ)			
(α) Προηγούμενη εμπειρία με tablet	Ναι ☐ ☐		
(β) Χρήση κινητού τηλεφώνου	Ναι ☐ ☐		
(γ) Χρήση κινητού τύπου smartphone	Ναι ☐ ☐		
(δ) Γνώση υπολογιστή	Ναι ☐ ☐		
Γ' Μέρος (Στάσεις των ηλικιωμένων)			
(α) Επιθυμία για νέες γνώσεις	Πολύ Λίγο ☐ ☐ ☐		

(β) Στάση απέναντι στις νέες τεχνολογίες	Θετική Ουδέ ☐ Αρνητική ☐
(γ) Γνώση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες	Πολύ καλή ☐ Καθόλου ☐
(δ) Ενδιαφέρον σχετικά με τη μάθηση της χρήσης τάμπλετ	Πολύ Λίγο ☐
(ε) Επιθυμία για ενδεχομένη μελλοντική χρήση tablet	Ναι Ίσως Όχι ☐
(στ) Εμπόδια - προβλήματα σχετικά με την ένταξη/πρόσβαση της τρίτης ηλικίας στις νέες τεχνολογίες	Έλλειψη εξοικείωσης με τις νέες τεχνολογίες ☐ Αλλαγές στις γνωστικές ικανότητες λόγω γήρατος ☐ Οικονομικό κόστος ☐ Ελεύθερος χρόνος ☐ Ανυπαρξία κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων στοχευμένων στις ανάγκες της τρίτης ηλικίας ☐ Άλλο ☐

2. Φύλλο Αυτοαξιολόγησης

Η ΑΠΟΨΗ ΜΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ
Αυτό που μου άρεσε περισσότερο είναι:
Αυτό που με δυσκόλεψε περισσότερο είναι:
Συμμετέχοντας στη δραστηριότητα, ένιωσα:
Αυτό που πρέπει να βελτιώσω ή το κομμάτι στο οποίο πρέπει να εργαστώ περισσότερο είναι:
Τι θα έκανα διαφορετικά σε επόμενη εργασία:

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΕΑΥΤΟΥ ΜΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ	ΠΟΛΥ	ΜΕΤΡΙΑ	ΛΙΓΟ	ΚΑΘΟΛΟΥ
Έδειξα ενδιαφέρον στη διδακτική ενότητα;					
Συμμετείχα ενεργά στη δραστη- ριότητα;					
Κατανόησα τους στόχους;					
Κατάλαβα τι πρέπει να μάθω;					
Πόσο δύσκολο μου φάνηκε;					
Χρειάζομαι περισσότερη εξάσκηση;					
Ήθελα περισσότερη βοήθεια από τον εκπαιδευτή;					
Μπορώ μελλοντικά να κάνω αυτό που έμαθα;					

3. Φύλλο εργασίας

Έχοντας μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο ψάχνουμε ειδήσεις μέσω της μηχανής αναζήτησης Google, θα εξασκηθούμε λίγο ακόμη στην αναζήτηση, επιλέγοντας αυτή τη φορά ένα διαφορετικό θέμα.

Βεβαιωθείτε αρχικά, ότι η συσκευή tablet έχει μπαταρία. Διαφορετικά μπορείτε να φορτίζετε τη συσκευή, ενώ παράλληλα κάνετε την εργασία.

Διαλέξτε ένα από τα παρακάτω θέματα, που σας ενδιαφέρει να αναζητήσετε:

- Ο καιρός
- Συνταγές μαγειρικής
- Ποιήματα
- Ζώδια

Θα ανοίξετε την εφαρμογή Google και θα πληκτρολογήσετε το θέμα. Ακολουθείτε τα ίδια βήματα, ακριβώς με τον ίδιο τρόπο που αναζητήσατε τις ειδήσεις.

Όταν ολοκληρώσετε την άσκηση, μπορείτε να συζητήσετε με τον εκπαιδευτή σε ποιο θέμα καταλήξατε και να εξηγήσετε τι κάνατε, προκειμένου να φτάσατε στο τελικό σας αποτέλεσμα. Μη διστάζετε να ζητάτε ενίσχυση από τον εκπαιδευτή, σε οποιοδήποτε σημείο της εργασίας.

4. Έντυπο δήλωσης συγκατάθεσης

Η έρευνα στην οποία καλείστε να συμμετέχετε εκπονείται στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας για το Διατμηματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών «Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Το θέμα της εργασίας είναι «Μάθηση και Τρίτη ηλικία: Η χρήση των νέων τεχνολογιών». Η έρευνα εκπονείται από την κοινωνιολόγο και μεταπτυχιακή φοιτήτρια Αγγελική Κεφαλά, υπό την επίβλεψη του επίκουρου καθηγητή του τμήματος Βιοϊατρικών Επιστημών, Αναστάσιου Κριεμπάρδη.

Ο σκοπός της έρευνας αφορά στη διερεύνηση των διαδικασιών μάθησης στη τρίτη ηλικία, μέσα από την αλληλεπίδραση των ηλικιωμένων με tablet. Οι επιμέρους στόχοι αφορούν: α) στη διερεύνηση των παραγόντων, που επηρεάζουν την εκμάθηση των νέων τεχνολογιών στη τρίτη ηλικία, β) στην εξέταση εμποδίων ή προβλημάτων που μπορεί να αντιμετωπίσει ένα ηλικιωμένο άτομο, κατά τη μαθησιακή διαδικασία ενός τεχνολογικού μέσου και γ) στην προσέγγιση και κατανόηση των στάσεων των ηλικιωμένων για τις νέες τεχνολογίες. Για τις ανάγκες της έρευνας θα πραγματοποιηθεί κατάλληλα διαμορφωμένη διδακτική ενότητα, ενώ παράλληλα για τη συλλογή των δεδομένων, θα χρησιμοποιηθούν από τον ερευνητή συνοπτικό ερωτηματολόγιο και τεχνικές παρατήρησης.

Οι συμμετέχοντες έχουν κάθε δικαίωμα να μην πάρουν μέρος στην έρευνα ή να διακόψουν όποτε θελήσουν. Σε κάθε περίπτωση τηρείται η ανωνυμία και η εχεμύθεια των προσωπικών δεδομένων των συμμετεχόντων. Δε θα σας ζητηθούν στοιχεία που αφορούν στη ταυτότητα σας, αλλά τα προσωπικά στοιχεία που θα καταθέσετε είναι ορισμένα δημογραφικά, όπως το μορφωτικό επίπεδο, η ηλικία, η οικογενειακή κατάσταση κτλ.

Το παρόν έντυπο έχει για εσάς αφενός ενημερωτικό χαρακτήρα και αφετέρου αποσκοπεί να εξασφαλίσει τη συγκατάθεσή σας για τη συμμετοχή στην έρευνα. Η συμμετοχή σας είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς θα συμβάλει στη διαμόρφωση μίας ουσιαστικής εικόνας για τη μάθηση των νέων τεχνολογιών στη τρίτη ηλικία.

Δηλώνω ότι: α) διάβασα και κατανόησα το περιεχόμενο έρευνας, που διεξάγεται από τη μεταπτυχιακή φοιτήτρια Αγγελική Κεφαλά στα πλαίσια του ΔΠΜΣ «Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, β) μου δόθηκε το δικαίωμα να αποφασίσω αν θα συμμετάσχω ή όχι, γ) μου δόθηκε το δικαίωμα να κάνω διευκρινιστικές ερωτήσεις, δ) η συμμετοχή μου είναι εντελώς εθελοντική, ε) έχω δικαίωμα να διατηρήσω την ανωνυμία μου και στ) έχω δικαίωμα να διακόψω όποτε θελήσω.

Ημερομηνία.....

Ονοματεπώνυμο

Υπογραφή